

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Vztah státu a judaismu v současném Izraeli

Ester Alexeev

Plzeň 2023

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Kulturní studia Blízkého východu

Studijní obor Kulturní studia Blízkého východu

Diplomová práce

Vztah státu a judaismu v současném Izraeli

Ester Alexeev

Vedoucí práce:

Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Zbyňku Tarantovi, Ph.D., za cenné rady a odborné vedení při psaní této práce. Současně děkuji rodině a přátelům za podporu při studiu.

OBSAH

ÚVOD	1
1 FORMOVÁNÍ MODERNÍHO ŽIDOVSKÉHO NÁRODA V IZRAELI	15
2 POLITIKA A STÁT	9
2.1 Izraelský politický systém	9
2.2 Vývoj náboženských politických stran v Izraeli	10
2.3 Současný politický vývoj v Izraeli.....	13
3 ŽIDOVSKÝ CHARAKTER STÁTU IZRAEL	19
3.1 Dohoda o zachování židovského charakteru (<i>status quo</i>)	20
3.2 Novodobá dohoda Gavison-Medan	22
3.3 Zákon o návratu	24
3.4 Status halachického Žida	30
3.5 Ministerstvo náboženství.....	31
3.6 Vrchní rabinát	32
3.7 Kritické tendence v sionistickém myšlení	33
4 JUDAISMUS V PRAXI.....	38
4.1 Šabat.....	38
4.1.1 Veřejná doprava	41
4.1.2 Výroba elektřiny.....	43
4.2 Manželství	44
4.2.1 Manželství na dálku.....	45

4.2.2 Levirátní manželství	47
4.3 Stravování	49
4.3.1 Konzumace vepřového masa.....	51
4.3.2 Svátek nekvašených chlebů.....	53
5 ROZHOVORY	56
5.1 Respondenti původem z České republiky	57
5.2 Respondenti původem ze Sovětského svazu.....	59
5.3 Respondentka původem z Jemenu	60
5.4 Respondenti narození v Izraeli.....	61
5.5 Komentář.....	62
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	66
RESUMÉ	76

„Máme skončit teokracií?“

Ne. Víra nás spojuje, poznání nám dává svobodu...“

Theodor Herzl¹

ÚVOD

Myšlenka vytvořit vlastní stát je úzce spjata se sionismem, který je nedílnou součástí židovského národa. Hlavním záměrem založení vlastního státu bylo zabránit asimilaci a zániku židovského lidu, jeho historie a kultury. A to vše bez nutnosti dodržovat náboženské předpisy vycházející mimo jiné z halachy neboli židovského práva. Stát Izrael je od svého vzniku definován jako židovský a demokratický stát, jehož cílem je uchovat judaismus a chránit svůj lid. Přesto však způsob, jakým by měl tento stát směřovat, nemá jednoznačný výklad, a i proto se jedná o téma, o kterém se dodnes vedou diskuse. V Deklaraci nezávislosti Státu Izrael z roku 1948² je vymezení státu interpretováno jako stát židovského národa, nikoliv židovského náboženství, který podpoří rozvoj země a zajistí rovnost sociálních a politických práv pro všechny obyvatele. Tehdejší přistěhovalci měli hluboké povědomí o judaismu a jeho zásadním významu pro národ, stejně jako pevnou vizi, kam má nově vzniklý stát směřovat. Otázka rovnováhy mezi státem a náboženstvím však nebyla jednoznačně vyřešená, což nás přivádí k zásadní otázce: Jakou úlohu má náboženství v současném Izraeli? Cílem mé práce je poukázat na historicko-kulturní a názorovou pluralitu věřících a sekulárních Židů žijících v Izraeli. Záměrem je přiblížit konflikt uvnitř Státu Izrael, který má mnohdy tendenci destabilizovat politiku a směřování židovského státu.

V současném Izraeli žijí jednotlivé a různorodé sektory židovského národa, které se charakterizují rozličnými způsoby a ve vztahu k náboženství a státu mají odlišnou definici svých potřeb. Náboženské, sekulární a tradiční skupiny se neustále formují, zakládají politické strany nebo se v nich sdružují,

¹ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 30. ISBN 978-1107003446.

tvoří uskupení, komunity a snaží se o prosazení svých vlastních zájmů, a to i ve vztahu k židovskému státu. Stát Izrael tak může být vnímán jako velký terénní experiment židovského národa a kultury, která se neustále formuluje a vyvíjí. V případě tohoto státu hraje náboženství zásadní roli, a proto může být vnímané jako ochranný a spojující element. Zároveň se však může jednat i o hrozbu pro vzájemné nepochopení a názorovou polarizaci izraelské společnosti, obzvláště v současné době globalizace.³

Nedílnou součástí židovského národa je otázka identity, jež je nezbytná pro zachování historických kořenů v cizím prostředí, což se dařilo po tisíciletí a zůstává to výzvou i v dnešní době, která vzhledem ke zmíněné globalizaci klade mnohem větší důraz na asimilaci. V zásadě se jedná o zachování obecných pravidel a rituálů judaismu, aby se předešlo asimilaci. Základ židovské identity byl historicky založený na dodržování práva a náboženství. Proces emancipace a modernizace v období evropského osvícenství vytvořil nové chápání židovské identity, která kladla větší důraz na sekularismus a otevřenost. Naproti tomu⁴ již od samého počátku nedokázal sionismus oddělit náboženství od státu z důvodu hlubokého historického propojení, což znemožňovalo přijetí standardního modelu běžného pro jiné národy. A proto co se týče zachování společného jmenovatele pro všechny Židy, bylo zásadním rozhodnutím právně ukotvit roli náboženství.⁵ Dodnes se setkáváme s rozmanitou definicí izraelské a židovské identity, kterou lze chápat odlišnými způsoby. Antropoložka Claudia Raquel Prieto Piastro ve svém článku z roku 2020 *Keeping Kosher in Tel Aviv: Jewish Secular and Religious Identity in Israel* obecně chápe identitu jako strategickou sebe prezentaci, která může

² Plné znění Deklarace nezávislosti v anglickém jazyce: Declaration of Independence.

Knesset.gov.il [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z:

<https://m.knesset.gov.il/en/about/pages/declaration.aspx>

³ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 7–17, ISBN 978-965754926.

STERN, Yedidia. Israel: A Jewish Democracy. In: *Essential Israel: Essays for the 21st Century (Perspectives on Israel Studies)* [online]. 1.ed. USA: Indiana University Press, 2017, s. 182. ISBN 978-0253027115.

⁴ WAXMAN, Dov. *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity Defending/Defining the Nation* [online]. New York: Palgrave Macmillan New York, 2006 [cit. 2023-02-20], s. 15–45. ISBN 978-1-4039-8347-3. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1057/9781403983473>,

⁵ FISHER, Netanel. Who Is a Jew in Israel? In: *Who Is a Jew? Reflections on History, Religion, and Culture: Studies in Jewish Civilization*. volume 25 [online]. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 2014, s. 129–140 [cit. 2023-02-20]. ISBN 978-1-61249-345-9. Dostupné z: <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=sjc>, str. 132.

být dynamickou a proměnlivou a je spojená spíše se stavem konání, nikoliv bytí.⁶

Pokud se podíváme na současný vztah náboženství a státu, je Židům v Izraeli velmi často připomínán význam židovského národa, a to především skrze politický diskurz, tradiční oslavy svátků a vzdělávání. Avšak poslední dobou se rozkol mezi náboženskými a sekulárními proudy prohloubil. Současné debaty o směřování židovského státu a zároveň probíhající protivládní protesty ukazují, že židovská identita není jednoznačně definovatelná, na což je názorně poukázáno v jednotlivých kapitolách a podkapitolách této práce.⁷

Struktura diplomové práce je analýzou, která vychází z teoretických i praktických poznatků včetně terénního výzkumu o struktuře vztahu náboženství a státu. Součástí je kapitola o formování židovského národa v Izraeli, jež má neustálý vliv na diskuse o náboženském charakteru státu a s tím související izraelský politický systém včetně jeho vývoje. V následující kapitole je kladen důraz na náboženský charakter, zejména na aspekty, které jsou nástrojem pro uchování judaismu a jeho kontinuity uvnitř židovského státu, jako je dohoda o statu quo, zákon o návratu („*chok ha-švut*“), anebo instituce zodpovědné za udržení tradičního judaismu ve veřejném i soukromém životě. Kromě toho v této části práce poukazují na novodobý pohled z řad odborníků a náboženských představitelů, konkrétně je popsán jeden ze současných pohledů, jakým způsobem lze nahlížet na dohodu o zachování židovského charakteru. V posledních dvou kapitolách práce se zabývám reakcí židovské části obyvatel na otázky spojené s dnem odpočinku, přechodovými rituály a stravovacími zvyky. Jedná se o rozličný výběr z řad různorodých milníků, které rozdělují židovskou společnost nejenom uvnitř židovského státu. Dotknu se však i tématu sionismu a pohledů na současný politický diskurz. Ve většině případů se ve své diplomové práci zabývám aktuálními problémy, jež se v Izraeli stále řeší.

⁶ BERNSTEIN, Julia, CARMELI, Yoram S. Food for Thought: The Dining Table and Identity Construction among Jewish Immigrants from the Former Soviet Union in Israel in Consumption and Market Society in Israel. In: *Consumption and Market Society in Israel*. 1.ed. Oxford: Routledge, 2004. s. 208. ISBN: 9781003085058.

⁷ PRIETO PIASTRO, Claudia Raquel. Keeping Kosher in Tel Aviv: Jewish Secular and Religious Identity in Israel. *Graduate Journal of Food Studies* [online]. <https://gradfoodstudies.org/>, 2017, 4(1), s.11–18 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: doi:10.21428/92775833.d9874b78

V průběhu let od vzniku Státu Izraele byla napsána řada odborných knih a článků o vztahu náboženství a státu. Vzhledem k současnému dění se toto téma stává v Izraeli čím dál aktuálnější. Mezi zásadní zdroje předložené práce patří kniha *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel* profesora Guy Ben-Porata, který vyučuje na katedře politologie na Ben Gurionově univerzitě v Negevu. V rámci svého výzkumu se zabývá náboženstvím a politikou v současném Izraeli. Poměrně novodobou publikací je kniha *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*, ze které jsem rovněž čerpala. Zmíněná kniha obsahuje celou řadu nedávných výzkumů. Autory knihy jsou vedoucí pracovník *the Jewish People Policy Institute* Shmuel Rosner a profesor statistiky Camil Fuchs z univerzity v Tel Avivu. V českém prostředí jsou neocenitelným zdrojem knihy politologa doc. JUDr. PhDr. Marka Čejky, Ph.D., které jsou v rámci této práce taktéž zmíněny.

1 FORMOVÁNÍ MODERNÍHO ŽIDOVSKÉHO NÁRODA V IZRAELI

Založením židovského státu docházelo k dovršení sionistické myšlenky a začíná jím i období masivního nárůstu přistěhovalců, a to nejenom z bývalého Sovětského svazu, ale i z celého světa, Blízký východ nevyjímaje. Tím rovněž započal názorový rozkol, který se projevoval v rozmanitosti jednotlivých postojů vycházejících zejména z odlišných zkušeností a kulturního pozadí.⁸ Vztah k judaismu a státu byl formován od samého počátku a jeho rámec je ukotven v Deklaraci Státu Izrael, jak již bylo zmíněno v úvodu práce. Mezi lety 1969 až 1989 se k ortodoxnímu proudu údajně hlásilo zhruba 15–25 % obyvatel, zatímco přibližně 40–45 %⁹ se považovalo za tradiční¹⁰ skupinu věřících. Stejný počet tvořili i sekulární Židé.¹¹ Většina židovských Izraelců se podílela na pravidelných obřadech, které se týkaly svateb, obřezek, pohřbů a také vysokých svátků. Velká část obyvatel chápala a uznávala důležitost ortodoxních Židů a považovala je za pokračovatele tradice a zvyklostí. „*Role, kterou náboženství hrálo v soukromém životě, a jeho úloha strážce národních hranic způsobily, že možnost oddělit stát od náboženství byla nepravděpodobná, a to i pro ty, již se označovali za ‚nenáboženské‘*“.¹²

⁸ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 21–25. ISBN 978-0814343890.

⁹ Nejedná se však o oficiální statistiky Izraelského statistického úřadu CBS (Israel Central Bureau of Statistics), které jsou v Izraeli k dispozici až po roce 2002. Social Survey. *Central Bureau of Statistics* [online]. [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.cbs.gov.il/en/subjects/Pages/Social-Survey.aspx>, V letech 1990–2008 proběhlo několik průzkumů v Gutmannově centru a v roce 2022 průzkum o náboženství a státu zaštitěný Izraelským demokratickým institutem, viz VENTURA, Asher, Raphael, PHILIPPOV, Michael. Israeli Secularism in the Guttman Center Polls 1990–2008. *The Israel Democracy Institute* [online]. 23. 2. 2008 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/9947>; FINKELSTEIN, Ariel, GOLDBERG, Ayala, RAVITSKY TUR-PAZ, Shlomit. Who is a Jew? Survey on Religion and State. *The Israel Democracy Institute* [online]. 21. 9. 2022 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/45962>

¹⁰ Samotný pojem „tradiční“ je v tomto kontextu vnímán nejenom jako střední cesta určité části obyvatelstva, ale je také vlastní Židům pocházejícím z Blízkého východu a severní Afriky (mizrachi).

BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 36. ISBN 978-1107003446.

¹¹ KEDEM, Peri. Dimension of Jewish Religiosity in Israel. In: Z. Sobel and B. Bet-Hallahmi (eds.), *Jewishness and Judaism in Contemporary Israel*. Albany, NY: State University of New York Press.; BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 36. ISBN 978-1107003446.

¹² BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 36. ISBN 978-1107 003446; Fonetický přepis do

Tento postoj byl písemně ukotven v tzv. Dohodě o statu quo z roku 1947, která se zabývala náboženskými aspekty. Snahou bylo přizpůsobit tradiční skupiny moderní době, a to bez ohledu na jejich kořeny a zvyky. Na základě toho bylo založeno nové „tradiční“ pojetí judaismu (tzv. „*Masorti judaismus*“), jež je možné chápat jako určitý kompromis mezi aškenázskou ortodoxií a aškenázským sekularismem, což je dodnes legitimním náboženským proudem, a to nejen v Izraeli. V podstatě se říká, že celé rozdělení na proudy a denominace je otázkou pouze aškenázských Židů, zatímco sefardi a mizrachim je nemají, neboť nebyli historicky vystaveni fenoménu evropské sekularizace. Tento postoj si udržují nadále po celé generace, například striktně dbají na plnění tradičních náboženských obřadů a oddělují roli muže a ženy. Zmíněný aspekt je názorně vidět v myšlení politické strany Šas (celým názvem *Šomrej Sfarad*, „Strážci sefardů“, dále pouze Šas¹³), která velmi dbá na zachování tradičního pojetí judaismu bez ohledu na současné chápání rovnosti žen a mužů. Na druhou stranu tato skupina považovala spolupráci se sekulárními Židy za něco praktického a žádoucího, což ale aškenázskou společností nebylo vnímané zcela příznivě.¹⁴

Pohled na judaismus byl do 80. let minulého století všeobecně sdílen a podporován. V důsledku toho neměla sekularizace velký vliv na status quo (dále viz třetí kapitola), protože ani jedna z náboženských skupin neusilovala o změnu uvedených principů. Veškeré restrikce v oblasti rodinného práva, pohřbů, dnů odpočinku a kašrutu byly společností přijímané. Konzervativní náboženské skupiny si tak nadále udržely své postavení, a to i přes nové společenské výzvy, které s sebou přinášela moderní doba. Zásadní změna, jež nabolala dosavadní stabilitu statu quo a náboženského establishmentu, přichází až v 80. letech 20. století, kdy došlo k posílení sekularizačních tendencí zaměřených zejména proti ortodoxním věřícím. To zajistilo sekulárním představitelům prostor pro destabilizaci statu quo na základě tří zásadních změn, které se odehrály. Jednalo se o vliv neoliberální ekonomiky, přísun nových přistěhovalců, zejména ze Sovětského svazu, a vznik nových náboženských skupin.

českého jazyka je podle knihy: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992, s. 9–12. ISBN 80-900895-3-4.

¹³ Fonetický přepis do českého jazyka je podle knihy *Judaismus od A do Z*. NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992, s. 9–12. ISBN 80-900895-3-4.

¹⁴ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 36. ISBN 978-1107 003446.

O emigraci ze Sovětského svazu do Izraele se dodnes velmi často mluví, především kvůli počtu migrantů.¹⁵ Vliv přistěhovaleckých vln měl přelomový dopad na Stát Izrael a jeho vývoj. I přesto, že se nejedná o ucelenou skupinu, můžeme vycházet z některých obecných vzorců jasně definujících jejich postoj a přístup k židovskému náboženství, procesu sekularizace a vztahu k Státu Izrael. Ruští imigranti, kteří přišli ze země, kde vládl komunistický režim, mnohdy již v Rusku navštěvovali obřady ortodoxních křesťanů nebo žili sekulárním životním stylem „vzorové socialistické rodiny“. Například na chození do kostela pohlížel tehdejší vládnoucí režim v Sovětském svazu s nevolí. V rámci komunistické ideologie byla totiž jakákoliv náboženská aktivita považována za kontrarevoluční, a tak tito Židé většinou neměli žádnou představu o praktickém judaismu. Zároveň byl jejich postoj k definici, kdo je halachický Žid, přehlížen. Co se týče potřebných dokladů, často byly během různých čistek opomíjené, ztracené, zničené, anebo zapomenuté v archivech v Rusku. V Izraeli však tyto dokumenty tvoří základní předpoklad pro získání občanství. Během období komunismu se lidé mnohdy snažili své židovské kořeny zakrýt, načež po osmdesáti letech ukryvání po nich najednou Izrael žádal, aby předložili doklady. Není tak překvapením, že více než čtvrtina ruských přistěhovalců nesplňovala pravidla ortodoxních autorit, a v důsledku toho tak stále vznikají smíšená manželství. Při přistěhování do Izraele se uplatňuje zákon o návratu, v němž stojí, že nárok na získání občanství má každý, kdo má alespoň jednoho z prarodičů židovského původu. To však neplatí pro náboženské duchovní, kteří dokud neprojdou tradiční konverzí, nejsou považováni za Židy. Podrobněji se tomuto tématu věnuji ve třetí kapitole.¹⁶

Důsledkem této velké imigrace vznikaly nové iniciativy a spolky, které zajistily poptávané služby ruských imigrantů po novinách, televizi a kulturních inscenacích v ruském jazyce, což imigrantům umožňovalo udržet si svou identitu. Vznikaly obchody s ruskými produkty i s nekošer potravinami, zakládala se politická uskupení, která hájila zájmy ruských přistěhovalců, a to jak na místní, tak i celostátní úrovni. Zájmy ruských přistěhovalců se však

¹⁵ V letech 1989 až 2000 emigroval ze Sovětského svazu do Izraele přibližně milion přistěhovalců, kteří tak dodnes v Izraeli reprezentují největší skupinu židovského obyvatelstva. BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 34–42. ISBN 978-1107003446.

¹⁶ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 34–42. ISBN 978-1107003446.

vylučovaly s náboženským pojetím Státu Izrael, což postupně způsobilo konfrontaci s náboženskými, tradičními skupinami, které obhajovaly status quo a židovský charakter státu. Tento rozkol docílil stále velmi silné snahy o izolaci, nezávislost a zároveň politické aktivity, které by přispěly ke změně, úpravě status quo v otázkách rodinného práva, pohřbů a výroby nekošer masa. Přistěhovalci vnímali proces sekularizace jinak než izraelští usedlíci. Zásadní rozdíl spočíval v tom, že upřednostňovali názory a pohledy své etnické skupiny a odmítali ostatní postoje, což se projevovalo například odmítáním spolupráce s levicově smýšlejícími sekularisty. Kromě toho měli imigranti z bývalého Sovětského svazu v sobě zakořeněnou představu o centralizovaném státu, který vyžadoval podřízení autoritám, a osobní iniciativa tak nebyla žádoucí.¹⁷

¹⁷ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 34–42. ISBN 978-1107003446.

2 POLITIKA A STÁT

2.1 Izraelský politický systém

Uspořádání izraelského politického systému je odrazem multietnického státu s proporcionálním zastoupením. Izraelský politický systém je založen na demokratických hodnotách, které jsou reprezentovány zákonodárnou mocí (parlamentem, v Izraeli se používá pojem Kneset), výkonnou mocí (zvolenou vládou) a nezávislou soudní mocí. Jednokomorový parlament Kneset je tvořen 120 příslušníky zákonodárského sboru, již jsou zpravidla voleni poměrným způsobem na čtyřleté období (podle základního zákona z roku 1958 a zákona o volbách do Knesetu v roce 1996) s tím, že se předseda nebo samotný parlament může pokusit posunout termín voleb prostřednictvím zákona o rozpuštění Knesetu, což je názorně vidět během posledních tří let, kdy došlo k opakovaným parlamentním volbám.¹⁸

Nezbytnou podmínkou demokracie je právo být volen a kandidovat do veřejných funkcí. Z tohoto důvodu se Kneset dlouhodobě vyhýbal svěřovat Nejvyššímu soudu nebo Ústřední volební komisi pravomoc, díky níž by šlo z ideologických důvodů diskvalifikovat kandidáty nebo strany. V roce 1965, i přes absenci odpovídajícího zákona, diskvalifikoval Nejvyšší soud arabskou národní listinu *Al Ard*. Důvodem byl odmítavý postoj vůči židovskému charakteru státu a ztotožnění se s nepřáteli Izraele. Nejvyšší soud diskvalifikaci odůvodnil potřebou ochránit židovský stát. Z důvodu důležitosti práva být volen prohlásil v roce 1984 Nejvyšší soud, že pravomoc diskvalifikovat kandidáty musí být ukotvena v zákonodárství. V roce 1985 byl novelizován Základní zákon o zákazu účasti ve volbách kandidátům, kteří by zpochybňovali ideu „židovského a demokratického“ státu.¹⁹ Zároveň na základě zákona z roku 1992 nedochází k registraci strany v případě, že její cíle nebo činy obsahují podporu rasismu, nepřátelského státu nebo teroristických či jiných extrémistických organizací. Kromě toho je znemožněna registrace všem

¹⁸ Israel Elections: Overview & Explanation. *Jewish Virtual Library* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/overview-and-explanation-of-israeli-elections>

¹⁹ Constitution for Israel. *Knesset.gov.il* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://knesset.gov.il/constitution/ConstMGovt.htm>

politickým stranám, u nichž existuje podezření, že by jejich založení mohlo být prostředkem pro nelegální činnosti.²⁰

Výkonná moc se skládá z nejméně 61 členů²¹ na základě koaliční dohody. Zpravidla ji sestavuje vítězná politická strana. Sjednaný program je tak pokaždé vyústěním vzájemné koaliční dohody mezi politickými stranami, což je však spojeno s oboustrannými ústupky. V případě, že koaliční strana nepodpoří vládu, a to buď odmítnutím hlasovat, anebo hlasováním na straně opozice, může to vést ke krizi, která může vyústit v pád vlády. Pro udržení politické stability je zajištěna rovnováha mezi dominantní politickou vládní stranou a různorodými politickými uskupeními zastoupenými v Knesetu.²² Každá kandidátní listina, jež v celostátním národním obvodu získá minimálně 3,25 % hlasů,²³ má právo na rozdělení mandátů. Velké množství politických stran by mohlo teoreticky vést k paralýze celého politického systému, avšak způsob, jakým je vláda sestavována, umožňuje její fungování. Představitel nejsilnější strany je pověřen k sestavení vlády, která je ustanovena, jakmile získá důvěru poslanců. Tato struktura má velké opodstatnění pro fungování státu s velkým množstvím stran, jež by jinak mohly ochromit celý vládní aparát. Touto skutečností se tak vláda chrání a zároveň se snaží předcházet možným politickým krizím.²⁴

2.2 Vývoj náboženských politických stran v Izraeli

Vývoj a vztah politických stran a náboženství je v Izraeli zásadním mezníkem reflektující vztah státu a judaismu, a proto se v této kapitole zabývám stručným vývojem náboženských stran. Historie politických stran

²⁰ Israel Elections: Overview & Explanation. *Jewish Virtual Library* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/overview-and-explanation-of-israeli-elections>

²¹ Israel Elections: Overview & Explanation. *Jewish Virtual Library* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/overview-and-explanation-of-israeli-elections>

²² SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 26–28. ISBN 978-0814343890. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/techlib-ebooks/detail.action?docID=5526570>.

²³ Electoral Threshold. *Knesset.gov.il* [online]. [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/en/about/lexicon/pages/electoralthreshold.aspx>

²⁴ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 26–28. ISBN 978-0814343890. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/techlib-ebooks/detail.action?docID=5526570>.

od založení Státu Izrael lze rozdělit do několika etap. Od vzniku židovského státu do druhé poloviny 70. let 20. století měla zásadní postavení *Mifleget ha-avoda* („Strana práce“) za podpory národně-náboženské strany *Mafdal* (*ha-Miflaga ha-datit-leumit*, „Strana národního náboženství“, dále *Mafdal*). Poté následovalo období pravicové nadvlády strany *Likud* (*ha-Likud*, „konsolidace“, dále jen *Likud*), mezi lety 1984–1990. Tehdy byla strana *Mafdal* součástí většinové vlády i strany *ha-Ichud ha-leumit* („Národní jednotka“). Průlomovým mezníkem se stalo období vlády Jicchaka Rabina a Šimona Perese, během něhož se poprvé v historii Státu Izraele (1992–1996) náboženské strany ocitly v opozici s výjimkou ultraortodoxní strany *Šas*.²⁵

Na počátku 90. let dopadla na náboženský politický sionismus krize. Vláda Jicchaka Rabina představila plán mírových dohod Oslo I. a II., který zahrnoval navrácení oblasti Západního břehu (historické území starověkého Izraelského království Samaří a Judea) Palestincům, což vyvolalo ve společnosti rozpor ohledně budoucího směřování Státu Izrael. Po vraždě tehdejšího premiéra Jicchaka Rabina v roce 1995 se náboženské strany staly obecně terčem kritiky za to, že údajně k tomuto činu podněcovaly. Proto byly volební výsledky strany *Mafdal* na konci 90. let do velké míry překvapením. Strana získala ve volbách devět mandátů, v roce 1999 pak získala pět křesel. Snahou tehdejšího premiéra Ehuda Baraka (1999–2001) a jeho „vlády pro všechny“ bylo navázat na kontinuitu historické aliance mezi Stranou práce a náboženskými sionistickými stranami, které řešily otázky spojené s náboženstvím a státem. Tato snaha však nevydržela dlouho. V roce 2000 nastala politická krize spojená s cílem zajistit dohodu s Palestinci, a to i za cenu kompromisu. V důsledku toho náboženské strany *Mafdal*, *Agudat Jisra'el* („Svaz Izraele“) a *Šas* opustily kvůli ideologickým závazkům vůči svým voličům vládu. Během následující vlády Ariela Šarona (2001–2006) se strana *Mafdal* stala součástí tehdejší koalice. V roce 2005 během vyklízení Gazy vystoupila tato strana z vlády. V nadcházejících volbách v roce 2006 došlo z důvodu obávané kritiky ke spojení se stranou *Národní jednoty*, kdy však získala pouhé tři mandáty, což byl nejhorší výsledek v dějinách této strany. V roce 2008 se strana *Mafdal* rozpustila a vzniklo sionistické náboženské

²⁵ FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Taylor & Francis Group, 2008. ProQuest Ebook Central, s. 77–84.

uskupení složené ze stran *Moledet* („vlast“), *Tkuma* („znovuzrození“) a *Mafdal*. Posléze došlo k přejmenování *ha-Bajit ha-jehudi* („Židovský domov“).²⁶

V průběhu vývoje Státu Izrael se odehrálo několik zásadních změn, které ovlivnily i politickou scénu. V letech 1996, 1999 a 2001 proběhly přímé volby premiéra, jež byly poté zrušeny, do čela vlády byl znovu vybrán nejsilnější kandidát zvolené politické strany, který ustanovil vládní koalici. Společně s tím došlo k strukturální přeměně dvou bloků na středně velké strany představující pro tradiční politické strany *Likud* a *Strana práce* hrozbu. Definitivní změna politického směřování nastala na pomezí roku 2005 a 2006, kdy došlo k založení politické strany *Kadima* („Kupředu“) tehdejším premiérem Arielem Šaronem. V roce 2006 tato nově vzniklá strana v čele s Ehudem Olmertem dosáhla ve volbách úspěchu. Změny se odehrávaly i mezi náboženskými stranami. Na konci 80. let získaly náboženské ultraortodoxní strany *Šas* a aliance *Jahadut ha-Tora ha-me'uchedet* („Sjednocený judaismus Tóry“, dále jen *UTJ*), skládající se ze stran *Degel ha-Tora* a *Agudat Jisra'el*, větší podporu, na rozdíl od strany *Mafdal*, která se dostala mimo zájem voličů. Avšak nebylo tomu tak vždycky. Při vzniku Státu Izrael byla tato strana největší náboženskou politickou silou, která vznikla sloučením strany *Mizrachi* a politické dělnické skupiny *ha-Po'el ha-mizrachi*. Její dlouhodobou snahou se stalo prosazení náboženských zájmů a po vzniku židovského státu usilovala o znárodnění náboženství skrze právní předpisy a prostřednictvím tzv. *statu quo*, který se týkal dohody o náboženském charakteru státu (viz třetí kapitola).²⁷ Tento postoj vychází z období vzniku této strany a její snahy přizpůsobit se aktuálnímu chápání současné doby ve vztahu k udržení sionismu a židovského politického

²⁶ National Religious Party (Mafdal). *The Israel Democracy Institute* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/israeli-elections-and-parties/parties/national-religious-party/>; FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Taylor & Francis Group, 2008. *ProQuest Ebook Central*, s. 77–84.

²⁷ Politická strana *Mafdal* dlouhodobě spolupracovala s koaličním partnerem levicové strany *Mapaj*. Klíčovým důvodem byla dohoda, která dávala *Mafdal* prostor především v náboženských otázkách, a to výměnou za jiné oblasti. FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Taylor & Francis Group, 2008. *ProQuest Ebook Central*, s. 151.

nacionalismu.²⁸ Na konci 80. let 20. století se do popředí dostala ultraortodoxní sefardská strana Šas, která byla velmi často součástí vládní koalice.²⁹

2.3 Současný politický vývoj v Izraeli

Významnou roli hrají náboženské strany i v současnosti. Jejich podpora je stále vysoká. Určitým způsobem se dá říct, že ultraortodoxní strany jsou pokračovatelé strany *Mafdal*, a to i přesto, že jejich hlavní oblastí jsou socioekonomické aspekty, zatímco program strany *Mafdal* se od roku 1977 převážně zabýval zahraniční politikou a bezpečností. Počáteční neutralita v zahraniční politice sehrála podstatnou roli při sestavování vládní koalice, do které tehdejší předseda vlády David Ben Gurion preferoval z důvodu vzájemné shody zapojovat stranu *Mafdal*. Na rozdíl od Ariela Šarona, jenž v roce 2001 stranu *Mafdal* do své vlády nezapojil, třebaže se názorově shodli v otázce výstavby osad na Západním břehu. Šaron tehdy považoval stranu *Mafdal* za příliš ideologickou. Lze tak vycházet z toho, že dokud se otázka zahraniční politiky nedostávala do popředí, zůstávaly vztahy spíše kladné.³⁰ V posledních letech můžeme pozorovat, že jsou náboženské strany součástí vlády pouze za předpokladu, že je jejich požadavkům vyhověno. Benjamin Netanjahu je jedním z politiků, který se snaží požadavkům ortodoxních Židů vyhovět, což tvoří silné spojení, na něž se může pravicový lídr strany *Likud* spolehnout. Oproti tomu Jair Lapid je politikem, jenž se u této části obyvatelstva snaží prosadit povinnou vojenskou službu a rovněž usiluje o stejnou míru daňových odvodů pro všechny obyvatele Státu Izraele, a to bez rozdílu. Těmito kroky se stal pravicový politik strany *Ješ atid* („Je budoucnost“, dále jen *Ješ Atid*) postrachem pro ortodoxní komunity a není tak divu, že nedocházelo k žádným společným politickým koalicím. I přesto, že Benjamin Netanjahu spolupracuje s ultraortodoxní komunitou v Izraeli, jejich příslibené požadavky nebyly vždy splněné. Stále například dochází ke stavebním úpravám nebo

²⁸ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 26–37. ISBN 978-0814343890.

²⁹ FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Taylor & Francis Group, 2008. ProQuest Ebook Central, s. 77–84. ISBN 978-0813343853.

se odehrávají fotbalová utkání během každotýdenního svátku odpočinku šabatu. Je potřeba také dodat, že sám Benjamin Netanjahu pochází z liberálnějšího ekonomického prostředí a během svého dlouholetého vládnutí několikrát těmto komunitám snižoval rozpočet. A proto je otázkou, jak se tato dlouhodobě rozrůstající komunita bude uvnitř současného státu Izrael rozvíjet a měnit.³¹

Volby v listopadu 2022 přinesly lídrovi politické strany *Likud* Benjaminovi Netanjahuovi nepochybné vítězství, přestože je současná izraelská společnost v této věci názorově rozdělená. Důkazem je i fakt, že počty hlasů obou bloků byly víceméně vyrovnané, rozdíl činil 30 tisíc hlasů. Podle výzkumného pracovníka Izraelského demokratického institutu profesora Oferu Keniga se nejedná o jednoznačné vítězství. Navzdory tomu získal Netanjahu blok 64 křesel v Knesetu.³² Pravicová strana *Likud* získala celkem 23,41 %, což tvoří v parlamentu 32 křesel. Stranou s druhým nejvyšším počtem hlasů se stala pravicová strana *Ješ atid* v čele s lídrem Jairem Lapidem, bývalým premiérem Státu Izrael, s počtem obdržených hlasů 17,79 %, a to odpovídá 24 křeslům. Překvapivým výsledkem byl počet hlasů politické strany *Tkuma*, jejímž předsedou je Becalel Smotrič. Ten je dlouhodobým zastáncem okupování Západního břehu, které považuje za území patřící Státu Izrael. Strana získala 10,84 %, což tvoří 14 křesel. Strana národní jednoty obdržela 9,08 % hlasů s 12 křesly. Tento výsledek vyjadřuje pokles oproti předchozím volbám. Předsedou strany je Beny Ganz, jenž dlouhodobě odmítá jakoukoliv spolupráci s Benjaminem Netanjahuem, stejně jako Jair Lapid. Tradiční náboženská strana *Šas* v posledních volbách obdržela 8,25 % s 11 křesly. Předsedou této strany je náboženský představitel Ariel Dery, který se naopak netají dlouhodobou spoluprací s politickou stranou *Likud*. Ostatní politické strany

³⁰ FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Taylor & Francis Group, 2008. *ProQuest Ebook Central*, s. 77–84. ISBN 978-0813343853.

³¹ SHALEV, SIVANNE. Israel's Ultra-Orthodox Parties Explained. *Israel Policy Forum* [online]. 21. 2. 2019 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://israelpolicyforum.org/2019/02/21/israels-ultra-orthodox-parties-explained/>

³² KENIG, Ofer. The 2022 Elections: Results Analysis. *The Israel Democracy Institute* [online]. 07. 11. 2022 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/46229>

získaly oproti ostatním procentuálně malý počet hlasů, avšak pro ucelenou potřebu jsou výsledky uvedeny v poznámkách pod čarou.³³

Nová vláda složila přísahu dne 29. prosince 2022 a je složena z vítězné strany *Likud*, dvou ultraortodoxních stran *Šas*, *UTJ* a třemi krajně pravicovými náboženskými frakcemi *Ocma*, *Noam* a *Tkuma*.³⁴ Současná vláda je historicky nejvíce konzervativní a názory lídrů jsou mnohdy na úkor jiných menšin žijících na území Státu Izrael, což může být úskalím pro demokraticko-náboženský systém. Předpokládánou snahou vládní koalice bude zamezit smíšeným manželstvím upevnit status quo a obecně prohloubit náboženský charakter Státu Izrael. O tom vypovídá samotná koaliční dohoda, ve které jsou hlavními body otázky náboženství, státu a výchovy. Mezi požadovanými body je podpora navržených zákonů, které mají reformovat soudní systém včetně nastavení jmenování soudců do výboru, jež je odpovědný za samotný výběr.

Tato plánovaná reforma je jednou z hlavních priorit, která má změnit proces jmenování soudců a současně omezit vliv vládní opozice. Nově jmenovaný ministr spravedlnosti Jariv Levin je dlouhodobým zastáncem zmíněné reformy, jež má omezit nezávislost soudů. Důvodem, proč byl do této funkce jmenován až nyní, může být soudní spor premiéra, který dříve odmítal jakkoliv omezovat nezávislost soudů. Předkladatelé tohoto návrhu prohlašují, že plánovaná změna naopak podpoří demokratické principy, neboť vede k větší diverzifikaci soudnictví, což přispěje k lepšímu pochopení potřeb obyvatel. Avšak kritikové namítají, že snahou je nezávislé soudnictví zcela zpolitizovat.³⁵

³³ Jednou z nich byla strana *UTJ*, která obdržela 5,88 % hlasů se sedmi křesly. Sekulární strana Izrael náš domov s lídrem Avigdorem Liebermanem získala 4,48 % hlasů se 6 křesly. Sjednocená arabská strana *Ra'am* dosáhla výsledku 4,07 % a Hadaš Tal 3,75 %. Na posledním místě zůstala levicová Strana práce, která byla na počátku vzniku Státu Izrael významnou stranou a dlouhodobě držela prvenství. Mezi její členy patřili: David Ben Gurion a Golda Meir. Na podzim roku 2022 však obdržela pouhých 3,69 % hlasů. Elections for 25th Knesset. *Knesset.gov.il*. (1. 11. 2022). [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=25>

³⁴ WEILL, Rivka: War over Israel's Judicial Independence, *VerfBlog*, 2023/1/25. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/war-over-israels-judicial-independence/>, DOI: 10.17176/20230125-201849-0.

³⁵ TIBON, Amir. What Is Happening in Israel? What Is Netanyahu Doing? And Why Are Israelis Protesting? *Haaretz* [online]. 27. 3. 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-03-27/ty-article/.premium/what-is-happening-in-israel-what-is-netanyahu-doing-and-why-are-israelis-protesting/00000187-239c-d7c4-ab8f-ffbecd6a0000>; CIMUKI, Tova. Hareforma bemaarechet hamišpat šel memšelet Netanijahu: Ma

Projevem této společenské krize jsou desetitisícové protesty odehrávající se po celé zemi. I přesto však vláda pokračuje ve svém záměru a nejeví zájem o společný dialog.³⁶ Prezident Státu Izrael Jicchak Herzog byl v poslední době současnou situací znepokojen. V souvislosti s tím představil ve středu 15. 3. 2023 návrh, který má nahradit plánovanou soudní reformu s cílem vytvořit národní dohodu o reformě. Předložený návrh chrání Izrael jako židovský a demokratický stát, ukotvuje zásady Deklarace nezávislosti, lidská práva všech Izraelců a neumožňuje absolutní kontrolu koalice nad jmenováním soudců. Izraelský demokratický institut podpořil návrh prezidenta, který hájí demokratické principy. Benjamin Netanjahu tento návrh však zcela odmítá. Současně připustil, že dojde k úpravě této plánované novely.³⁷

Z koaliční dohody dále vyplývá, že politická strana *UTJ* bude disponovat právem veta v politických a náboženských otázkách.³⁸ Zároveň vznikne komise, která bude projednávat otázky ohledně výroby elektřiny o šabat. Dále budou projednané úpravy týkající se zákona o návratu (viz třetí kapitola), zákazu nošení kvašeného chleba (*chamecu*) do nemocnic během Pesachu (podrobněji ve čtvrté kapitole), poskytnutí slev na veřejnou dopravu v ultraortodoxních městech. Mezi další pilíře patří vytvoření nového zákona, který bude převyšovat soudní nařízení ve věci organizace *Nešot ha-kotel* („Žen Západní

rocim lešanut? *Jediot Achronot* [online]. 22. 1. 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/news/article/hyhhcd7cs>

³⁶ WEILL, Rivka. War over Israel's Judicial Independence, *VerfBlog*, 2023/1/25. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/war-over-israels-judicial-independence/>, DOI: 10.17176/20230125-201849-0.

³⁷ STAFF, TOI. Warning of civil war, Herzog unveils framework for judicial reform; PM rejects it. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/a-golden-path-after-weeks-long-effort-president-debuts-overhaul-compromise-offer/>;

STAFF, TOI. Ex-justice minister: Coalition's rejection of Herzog plan shows leadership failure. *Times of Israel* [online]. 15. 3. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z:

https://www.timesofisrael.com/liveblog-march-152023/?utm_campaign=most_popular&utm_source=website&utm_medium=article_end&utm_content=1;

BERMAN, Lazar. Netanyahu says he is 'attentive' to protests, vows 'responsible' judicial changes. *Times of Israel* [online]. 16. 3. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z:

<https://1url.cz/ErP4M>

³⁸ CHAZAKI, Baruch. Heskem imjahdut ha-Tora vetipul bekadošet. *Aruc 7* [online]. 22. 12. 2022 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/drP4K>

zdi“).³⁹ Dalšími body koaliční dohody je snaha zamezit obchodu během šabatu, navýšení platu ortodoxním učitelům a poskytnutí výhod studentům ješiv.⁴⁰

Na rozdíl od toho předchozí vláda v čele s Jairem Lapidem a Naftali Bennettem usilovala o liberalizaci prostřednictvím reformy kašrutu, náboženství a Vrchního rabinátu. V rámci dohody měla vzniknout speciální pracovní skupina za účelem podpory reformních a konzervativních Židů v Izraeli a také změna v oblasti stravování a zavedení jednotných kritérií v této oblasti. Podstatnou změnou by byla reforma Vrchního rabinátu, která by umožnila zvolení sionistického vrchního rabína. Kromě toho mělo také dojít k liberalizaci konverzí prostřednictvím rabinátů a zrušení zákazu zavírat podniky během šabatu.⁴¹

Současné postoje lídrů politických náboženských stran jsou zveřejňovány ve sdělovacích prostředcích. Pozornost se upírá především na kontroverzní názory Becalela Smotriče, Itamara Ben-Gvira a Aviho Maoza, kteří jsou příznivci radikálního náboženského pravicového křídla a netají se svými ideologickými názory. Příkladem může být výzva předsedy strany *ha-Cijonut ha-datit* („Náboženský sionismus“, dále jen *Tkuma*) Becalela Smotriče k tomu, aby se Stát Izrael stal halachickým státem, anebo snaha Aviho Maoze, lídra politické strany *Noam* („Přijemnost“, dále jen *Noam*), zajistit zpřísnění izraelského zákona o návratu. Maoz je dlouhodobým oponentem sekulárního sektoru a dlouhodobě usiluje o zamezení konzervativního a reformního směru judaismu v Izraeli. Je také znám svými homofobními postoji a odmítáním žen v izraelské armádě. Názorným příkladem budiž část jeho proslovu týkající se zákona o návratu: „*Znovu se ukázalo, že zákon o návratu, jehož účelem je zachovat odpovědnost, kterou má Stát Izrael vůči Židům ve světě, je absurdně využíván k tomu, aby do Státu Izrael přivedl nežidy a systematicky snižoval procento Židů ve Státě Izrael.*“⁴² Snaha Aviho Maoze prosadit

³⁹ Women of the Wall. *Womenofthewall.org.il* [online]. [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://womenofthewall.org.il/who-we-are/>

⁴⁰ BARSACKI, Anna. Nichtamnu kolhaheskemim hakoalicijoniim: achlu hachukim šejjšanu et Jisra'el [online]. [cit. 2023-02-17]. *Maariv* [online]. 29. 12. 2022 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.maariv.co.il/news/politics/Article-968588>

⁴¹ HOUSER TOV, Michael. These Are the Deals Signed by the Parties in the Bennett-Lapid Coalition. *Haaretz* [online]. 11. 6. 2021 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://1url.cz/orP4r>

⁴² STAFF, TOI. Spiritual adviser to Smotrich backs theocracy: 'No problem having a halachic state'. *Times of Israel* [online]. 18. 11. 2022 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/spiritual-adviser-to-smotrich-theres-no-problem-with-having-a-halachic-state/>

KELLER-LYNN, Carrie. Netanyahu puts extremist homophobic politician in charge of Israel's Jewish identity. *Times of Israel* [online]. 27. 11. 2022 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z:

diskriminační pohledy na politické úrovni by mohla vyvolat negativní společenskou odezvu. V případě, že dojde ke vzniku úřadu pro národní židovskou identitu v rámci koaliční dohody, mohou jeho názory získat politickou váhu. Avšak tato instituce, která by byla v plné v kompetenci Aviho Maoze, doposud nevznikla. V reakci na to Maoz veřejně prohlásil, že pokud nebude tento bod koaliční dohody splněný do května tohoto roku, odstoupí ze současné koalice a bude nadále pracovat v Knesetu jako obhájce veřejnosti.⁴³

<https://www.timesofisrael.com/netanyahu-puts-extremist-homophobic-politician-in-charge-of-israels-jewish-identity/>

⁴³ KELLER-LYNN, Carrie. Netanyahu puts extremist homophobic politician in charge of Israel's Jewish identity. *Times of Israel* [online]. 27. 11. 2022 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z:

<https://www.timesofisrael.com/netanyahu-puts-extremist-homophobic-politician-in-charge-of-israels-jewish-identity/>;

TOI STAFF. Far-right MK Avi Maoz threatens to quit coalition if he doesn't get promised powers. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z:

<https://www.timesofisrael.com/far-right-mk-avi-maoz-threatens-to-quit-coalition-if-he-doesnt-get-promised-powers/>

3 ŽIDOVSKÝ CHARAKTER STÁTU IZRAEL

Vzhledem k neustálému etnicko-národním dialogu uvnitř Státu Izrael hraje otázka nabývání občanství zásadní roli. Zákon o návratu byl schválen parlamentem v roce 1950, tedy dva roky po vyhlášení židovského státu. Umožňoval každému Židovi legálně imigrovat do Izraele,⁴⁴ „každý Žid má právo přijít do této země jako ole“.⁴⁵ Toto ustanovení neposkytlo přesnou definici židovství, přesto se však opíralo o halachický zákon (dále viz status halachického Žida). V průběhu existence státu se Nejvyšší soud zabýval různými aspekty vztahu mezi judaismem, židovským národem, izraelskou identitou, občanstvím a jeho nabytím. Doposud mezi jednotlivými definicemi existují rozepře včetně vymezení, „kdo je Žid?“⁴⁶ Mezi nejznámější případy, které se zabývaly židovskou otázkou a její definicí, patří soudní spor Oswalda Rufeisena známého také jako bratr Daniel (1962) a níže popsany případ Benjamina Šalita (1969). V roce 1970 došlo k novelizaci zákona o evidenci obyvatel a zákona o návratu, jež upravují definici práva nabytí občanství židovských přistěhovalců. Tato definice je však v rozporu s halachou.

V uvedených podkapitolách je popsán náboženský charakter státu tak, jak je ukotveno v dohodě o statu quo a zákonu o návratu. Tyto aspekty jsou vylíčeny především z pohledu současné židovské společnosti (ne)žijící v Izraeli. Nezbytnou součástí tohoto mechanismu jsou instituce, prostřednictvím kterých

⁴⁴ OMER-MAN, Michael. This Week in History: Jewish right to aliya becomes law. *The Jerusalem Post* [online]. 8. 7. 2011 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/Features/In-Thespotlight/This-Week-in-History-Jewish-right-to-aliya-becomes-law>

⁴⁵ Přistěhovalce židovského původu splňující kritéria zákona o návratu. Israel's Basic Laws: The Law of Return. *Jewish Virtual Library* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israel-s-law-of-return>

⁴⁶ NESIS, Lawrence S. Who Is a Jew? Shalit v. Minister of Interior et al. The Law of Return (Amendment No. 2), 1970, CanLIIDocs 7. *Manitoba Law Journal* [online]. 1970 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z:

<https://www.canlii.org/en/commentary/doc/1970CanLIIDocs7#!fragment//BQCwhgziBcwMYgK4DsDWszlQewE4BUBTADwBdoByCgSgBpltTCIBFRQ3AT0otokLC4EbDtyp8BQkAGU8pAELcASgFEAMioBqAQQByAYRW1SYAEbRS2ONWpA;>

BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.;

EDELMAN, Martin. Who is an Israeli? "Halakhah" and Citizenship in the Jewish state. *Jewish Political Studies Review* [online]. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs, (Fall 1998), (vol. 10, 3/4.), s. 87–115 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25834432>

se náboženské a demokratické prvky státu spojují a vytvářejí plynulý chod dennodenního života.⁴⁷

3.1 Dohoda o zachování židovského charakteru (*status quo*)

Před vznikem židovského státu bylo zapotřebí určit jeho budoucí charakter. Obavou politické strany *Agudat Jisra'el* („Svaz Izraele“), která je nejstarší náboženskou nesionistickou stranou, byly sekulární tendence. David Ben Gurion proto uzavřel dohodu, která měla mimo jiné za cíl ujistit výbor OSN, že nově vznikající stát bude vůči všem budoucím obyvatelům otevřený a respektující.⁴⁸ V roce 1947 byla podepsána dohoda s názvem „Status quo Letter“ mezi předsedou Židovské agentury Davidem Ben Gurionem, Jicchakem Gruenbaumem z Generálního sionistického hnutí a rabínem Jehudou Leib Fishmanem z politického hnutí *Mizrachi*. Cílem této dohody bylo zachování židovského charakteru budoucího státu, což mělo zabránit politické nejednotnosti mezi Židovskou agenturou a *Agudat Jisra'el*.⁴⁹ Obsahem dohody bylo vymezení požadavků věřících a jejich potřeb. Součástí smlouvy bylo osvobození studentů ješiv od povinné vojenské služby a také respektování vlastního náboženského vzdělávacího systému, sobota se stanovila jako den odpočinku, ve všech státních a veřejných institucích se zavedlo dodržování rituální způsobilosti stravování (*kašrut*). Mimo jiné byl zachován náboženský monopol v otázkách rodinného práva a pohřbívání.⁵⁰ Pověřené instituce měly za úkol řešit neshody týkající se sporných otázek náboženského charakteru, a to na soudní a místní úrovni. S cílem zachovat vzájemnou sounáležitost s ohledem na bezpečnostní rizika a budování nového státu. Tento postoj je známý jako *mamlachtiut*. Zájmy státu a fungování *status quo* byly

⁴⁷ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.;

EDELMAN, Martin. Who is an Israeli? "Halakhah" and Citizenship in the Jewish state. *Jewish Political Studies Review* [online]. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs, (Fall 1998), (vol. 10, 3/4,), s. 87–115 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25834432>

⁴⁸ David Ben-Gurion and the Status-Quo Agreement – Jewish laws to be protected in the coming state. *Center for Israel Education* [online]. [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://israeled.org/resources/documents/david-ben-gurion-and-the-status-quo-agreement-jewish-laws-to-be-protected-in-the-coming-state/>

⁴⁹ RABINOVICH, Itamar, REINHARZ, Jehuda. *Israel in the Middle East: Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*. 2nd edition. USA: Brandeis University Press, 2008, s. 58–59. ISBN 978-0-87451-962-4.

⁵⁰ PELED, Yoav a Horit Herman PELED. *The Religionization of Israeli Society*. Routledge, 2020, s. 58. ISBN 9780367588175.

upřednostňovány před všemi ostatními záležitostmi. Tento pohled byl posílen i na politické úrovni mezi *Mifleget ha-avoda* („Stranou práce“) a *ha-Mizrachi* („*Mizrachi*“, dále jen *Mizrachi*).⁵¹ Po vzájemné dohodě *Mifleget ha-avoda* získávala dominantní postavení v zahraničních a bezpečnostních otázkách, zatímco náboženské záležitosti přenechala straně *Mizrachi*.

Podstatnou okolností byla podpora sekulárních Izraelců, která se projevovala mimo jiné ve vztahu ke společným hodnotám a symbolům. Většina sekulárních Židů tak považovala status quo za samozřejmost, a to především z důvodu nutnosti zachování společenské shody. Mezi nimi se ovšem objevily také určité skupiny, které vyžadovaly větší náboženskou autonomii, a tak došlo k uměle vytvořenému dojmu vzájemné pospolitosti, loajality a shody v kolektivním směřování. Společná vize židovského státu a náboženství jako definice hranic a podstaty stmelovaly jinak odlišné smýšlející skupiny. Náboženství zajišťovalo židovskou jednotu, zatímco sekulární pohled se vztahoval spíše ke kulturním hodnotám. Nabývání občanství bylo stanoveno podle náboženských pravidel (*halachy*), v nichž je důležitý původ matky nebo provedená konverze (*gijur*), viz podkapitola Status halachického Žida.⁵²

Spolu s pozitivní politickou atmosférou a touhou pro docílení společné jednoty bylo umožněno formovat dohody statu quo. Avšak tato nábožensko-sekulární úmluva nepočítala se všemi skupinami obyvatelstva Státu Izraele. Náboženské autority získaly monopol, který i v současnosti ovlivňuje mnohé aspekty života v Izraeli týkající se rodinného práva. Tím tak stále dochází k diskriminaci sekulárně smýšlejícího obyvatelstva i nežidovské části obyvatel, jež je mnohdy na okraji zájmu státu. Tyto skupiny se proto neřídka vymezují proti náboženským autoritám a žádají o změnu, která nebude omezovat ani jednu skupinu. Již v 50. letech vznikla tzv. Liga proti náboženskému útlaku. Stěžejní myšlenkou jejího programu se stala náboženská svoboda. Mezi jejími požadavky bylo například prosazení tzv. šabatu bez pout, což znamenalo zrušení veškerých náboženských zákazů týkajících se veřejného života během dne odpočinku. Významnou snahou hnutí bylo předložení petice v roce 1955.

⁵¹ *Mizrachi* je politická strana, která byla součástí Národní náboženské strany známé jako *Mafdal*. National Religious Party (Mafdal). *The Israel Democracy Institute* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné: z <https://en.idi.org.il/israeli-elections-and-parties/parties/national-religious-party/>

⁵² BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.

Liga usilovala i o zavedení občanských svazků, avšak tyto kroky nepřinesly žádné výsledky. Postupem času jejich činnost slábla.⁵³

Dohody o zachování židovského charakteru dodnes představují zásadní privilegia náboženské části obyvatel. I přes veškeré změny, kterými Stát Izrael za poslední desetiletí prošel, zůstává status quo ve své původní podobě.⁵⁴ Stálou snahou je upravit náboženský charakter státu tak, aby reprezentoval potřeby všech židovských obyvatel. Na druhou stranu však současně dochází k posílení vlivu náboženských politických stran, což se týká především Vrchního rabinátu, otázek kašrutu a konverzí.⁵⁵ Níže popsaná dohoda Gavison-Medan je dokumentem, který přistupuje k náboženskému charakteru prostřednictvím zachování individuálního přístupu.

3.2 Novodobá dohoda Gavison-Medan

Novodobá dohoda Gavison-Medan⁵⁶ je sepsaná se snahou přispět k úpravě dnešních potřeb v otázkách náboženského charakteru mezi sekulárními, náboženskými židovskými skupinami a ostatními menšinami. Kromě níže uvedeného dokumentu Gavison-Medan byla také sepsána smlouva o usmíření („*Cav Pius*“) a Kinneretská úmluva.⁵⁷ Tyto dokumenty se snaží o úpravu obdobných principů (status quo), které se od vzniku židovského státu nepozměnily, a tak nereflektují dnešní potřeby obyvatel tohoto státu. Rovněž poukazují na potřebu a snahu zejména sekulárních Židů změnit striktně nastavená pravidla, která jsou v Izraeli stále součástí státního aparátu. Vzhledem k současnému politickému směru je však zřejmé, že toto dlouhodobé úsilí nebude možné nastavit, pokud nedojde k zásadní změně v uvažování

⁵³ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.

⁵⁴ PERSICO, Tomer. Israel: Divided into City-states. *Tomer Persico – English* [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://tomerpersicoenglish.wordpress.com/2019/12/17/israel-divided-into-city-states/>

⁵⁵ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.

⁵⁶ GAVISON, Ruth, MEDAN, Yaacov, ARTSIELI, Yoav. *The Gavison-Medan Covenant Main Points and Principles: Main Points and Principles* [online]. Jerusalem: The Israel Democracy Institute and AVI CHAI ISRAEL, 2004 [cit. 2023-01-16]. ISBN 965-7091-85-3. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/media/5308/gavisonmedancompact-mainprinciples.pdf>, str. 6–14.

⁵⁷ LIFSHITZ, Shahrar. The Spousal Registry. *The Israel Democracy Institute* [online]. 2006 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/publications/5265>

ze strany náboženských politických stran. Izrael tak spíše směřuje cestou autonomních městských států s omezenou mírou vlastních pravidel.⁵⁸

Smlouva Gavison-Medan je právně občansko-náboženské ustanovení, jehož hlavním cílem je přispět k vzájemné sounáležitosti a důstojnému životu všech obyvatel Státu Izrael. Vznikla v roce 2003 pod záštitou Izraelského demokratického institutu a navrhuje úpravy týkající se vztahu mezi náboženstvím a státem v návaznosti na principy *statu quo*, které upravuje tak, aby reflektovaly dnešní potřeby izraelské společnosti. Podstatou tohoto návrhu je zachovávat jednotlivým skupinám individuální životní styl, aniž by se narušily zásady náboženského charakteru. Zároveň klade důraz na respektování práv každého občana, a to jak židovského, tak i nežidovského, současně se svobodou náboženského vyznání, jak je tomu v Deklaraci nezávislosti Státu Izrael. Stěžejním principem je odmítání jakéhokoliv nátlaku. Záměrem tohoto paktu je dosáhnout národní jednoty a vzájemné sounáležitosti, která ponechává prostor pro diskuse v určitých aspektech, což může být silnou, ale i slabou stránkou celého úsilí. Po tříletém období návrhů a revizí byla zahájena etapa spojená s veřejným a politickým projednáním, avšak bez jakéhokoliv faktického výsledku. Tento navržený dokument podpořil pravicový politik a bývalý prezident Státu Izrael Moše Kacava.

Samotná smlouva se skládá z pěti ústředních témat, mezi něž patří: právo návratu, osobní status, šabat, zásada zákazu donucování a implementace právních předpisů. Všechny tyto aspekty představují liberálnější pohled na dosavadní přístup státu, který klade důraz na zachování lidských práv a svobod všech obyvatel Státu Izrael. Níže jsou charakterizovány jednotlivé aspekty dokumentu.

Právo návratu: Navazuje na právo návratu, zachovává možnost návratu každému „příslušníkovi Židovského národa“, dětí židovského otce, tak i konvertitů. Registrovaní Židé mohou být i osoby, které prošly konverzí bez ohledu na to, zda je to v souladu s ortodoxními halachickými požadavky.

Osobní status: Je definován právem na založení rodiny a právem na obřad podle vlastního výběru s možností evidence na daném úřadě.

⁵⁸ PERSICO, Tomer. Israel: Divided into City-states. *Tomer Persico – English* [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://tomerpersicoenglish.wordpress.com/2019/12/17/israel-divided-into-city-states/>

Šabat: Definice šabatu jako oficiálního dne odpočinku je zachovaná, a proto práce v tento den nebude umožněna. Naopak předloženou změnou je umožnění pořádání kulturních událostí a povolení provozu veřejné dopravy pro potřeby sekulárních občanů.

Zásada zákazu donucování: Jedná se o pravidlo, které dbá na to, aby majorita neměla monopol v rovině společenského uspořádání. Životní styl každého sektoru bude vždy respektován, což se týká zejména pohřbívání, stravovacích návyků a náboženských zvyků a svátků.

Implementace právních předpisů: Princip, který upřednostňuje vzájemné, konsensuální vyjednávání před legálním či soudním rozhodnutím, a to ve vztahu k výkladu tohoto dokumentu. Tento mechanismus bude součástí zákona tak, aby nebylo možné tento proces obejít či pozměnit.⁵⁹

3.3 Zákon o návratu

V roce 2013 se významní představitelé Státu Izrael snažili o uznání statusu „příslušníka izraelského národa“, avšak jejich žádost byla odmítnuta s odvoláním na izraelské právo, ve kterém tato definice není. Z toho vyplývá, že mezi občanstvím a národní identitou existuje rozdíl a nemůže dojít k obměně obou definic.⁶⁰ Zmíněný rozdíl je popsán v zákoně o návratu z roku 1950, který byl jednomyslně schválen Knesetem dne 5. července 1950⁶¹ v den výročí smrti Theodora Herzla, jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly.⁶² Samotný zákon se vztahuje na právo o přistěhování Židů do Izraele a mimo jiné určuje zvláštní privilegia pro tento národ, což se týká například práva na občanství. Na rozdíl od nežidovské části populace nemusejí Židé žádat

⁵⁹ GAVISON, Ruth, MEDAN, Yaacov, ARTSIELI, Yoav. *The Gavison-Medan Covenant Main Points and Principles: Main Points and Principles* [online]. Jerusalem: The Israel Democracy Institute and AVI CHAI ISRAEL, 2004 [cit. 2023-01-16], str. 6–14. ISBN 965-7091-85-3. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/media/5308/gavisonmedancompact-mainprinciples.pdf>

⁶⁰ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.

⁶¹ OMER-MAN, Michael. This Week in History: Jewish right to aliya becomes law. *The Jerusalem Post* [online]. 8. 7. 2011 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://1url.cz/ArPdA+>

⁶² HESS, Yizhar. Restricting Israel's Law of Return Means Destroying Jewish Peoplehood. *Haaretz* [online]. 29. 12. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-12-29/ty-article-opinion/.premium/defining-the-boundaries-of-the-jewish-people/00000185-5d5f-d878-a995-5d5ff0b90000?ts=1679044501089>

o povolení k pobytu v zemi při procesu repatriace.⁶³ Dále se touto problematikou zabývá zákon o příslušnosti z roku 1952 a také zákon o evidenci obyvatel z roku 1965. Každý obyvatel nabývá izraelské občanství narozením v zemi, pobytem, návratem nebo naturalizací.⁶⁴

Názorový rozdíl mezi sekulární a ortodoxní komunitou ohledně definice, „kdo je Žid“, je stálým problémem židovské společnosti nejen v Izraeli, jak poukazuje jeden z případů, který byl impulsem k novelizaci zákona o návratu. Po dobu dvou let se Nejvyšší soud zabýval případem Benjamina Šalita. Izraelský důstojník obranných sil se dožadoval zapsání židovské národnosti u svých dětí, ačkoliv měly nežidovskou matku a židovského otce. Do evidence obyvatel proto uvedl židovskou národnost, nikoli vyznání, což bylo následně Registrem obyvatel Ministerstva vnitra zamítnuto. Důvodem bylo nedodržení kritérií zápisu stanovených legislativou Státu Izrael. Požadavek na samotnou evidenci obyvatel vychází z povinnosti každého občana na základě nařízení o evidenci obyvatel z roku 1949 uvést údaje o náboženském (*dat*) a etnickém statusu (*leum*), což může být interpretované jinak, než uvádí stát.

Na tomto soudním případě se podílelo celkem devět soudců, kteří se domnívali, že Šalitovy děti splňují podmínky pro zápis židovské národnosti, přestože nejsou halachickými Židy. V odůvodnění mimo jiné uvedli, že zákon o evidenci obyvatel je sekulárním zákonem, který nemusí být v souladu s halachou. Zároveň zmínili, že státní příslušnost by měla mít stejný význam jako otázka židovství v zákoně o návratu. V roce 1970 byl novelizován zákon o návratu a zákon o evidenci obyvatelstva, které rozšířily definici židovství týkající se nároku na izraelské občanství. Žádost Benjamina Šalita byla nakonec uznána.⁶⁵

⁶³ NESIS, Lawrence S. Who Is a Jew? Shalit v. Minister of Interior et al. The Law of Return (Amendment No. 2), 1970, CanLII Docs 7. *Manitoba Law Journal* [online]. 1970 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://1url.cz/JrPdm>

⁶⁴ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446.; EDELMAN, Martin. Who is an Israeli? "Halakhah" and Citizenship in the Jewish state. *Jewish Political Studies Review* [online]. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs, (Fall 1998), s. 87–115 (vol. 10, 3/4,), [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25834432>

⁶⁵ NESIS, Lawrence S. Who Is a Jew? Shalit v. Minister of Interior et al. The Law of Return (Amendment No. 2), 1970, CanLII Docs 7. *Manitoba Law Journal* [online]. 1970 [cit. 2023-01-28], s. 53. Dostupné z: <https://1url.cz/nrP4p+>; EDELMAN, Martin. Who is an Israeli? "Halakhah" and Citizenship in the Jewish state. *Jewish Political Studies Review* [online]. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs, (Fall 1998), s. 87–115 (vol. 10, 3/4) [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25834432>

I s ohledem na klíčovou roli sionismu a snahu o navýšení počtu židovského obyvatelstva v Izraeli byla zapotřebí novelizace zákona o návratu v roce 1970. Tento zákon umožňuje každému, kdo má alespoň jednoho židovského prarodiče, právo na občanství Státu Izrael (tzv. vnukovská klauzule), což se vztahuje i na rodinné příslušníky, především manželku/manžela a jejich nezletilé děti. Zároveň tato osoba nesmí být příslušníkem jiného náboženství (případ Oswalda Rufeisena).⁶⁶ To zajišťuje soudržnost rodiny a představuje jistotu pro Židy se smíšeným původem.⁶⁷ Přestože tento dodatek je v rozporu s náboženskou definicí, došlo k významnému růstu nacionalismu, jelikož mnozí získali pocit sounáležitosti s židovským státem jako svým budoucím domovem.⁶⁸ Odhaduje se, že kolem 400 000 osob z bývalého Sovětského svazu nespĺňuje náboženská kritéria a jsou tak evidováni jako osoby bez vyznání. Celosvětově se může jednat zhruba o 15 milionů Židů se smíšeným původem. „*Jedním z paradoxních důsledků novelizovaného zákona o návratu, který odráží rozpor mezi demografickými a legitimizačními imperativy sionismu a mezi republikánským a etnonacionálním diskurzem občanství, je tedy vznik různorodé nežidovské a nearabské skupiny občanů v Izraeli*“.⁶⁹

V současné izraelské společnosti se setkáváme s různými diskusemi ohledně podstaty a úlohy zákona o návratu a jeho dopadu na židovskou i smíšenou populaci v Izraeli. Velká část izraelské společnosti považuje

⁶⁶ Oswald Rufeisen (1922) pocházel z Polska a byl vychováván židovskými rodiči. V mládí se velmi aktivně zajímal o sionismus a připravoval se k emigraci do Palestiny. V průběhu druhé světové války pomáhal Židům zachraňovat životy zejména ve městě Mir. V roce 1942 konvertoval ke křesťanství a o několik let později v roce 1945 se stal knězem Karmelitánského řádu, což mu umožňovalo vykonávat službu v Izraeli. Po vzniku Státu Izrael žádal o povolení emigrovat do Izraele, jeho požadavku však bylo vyhověno pouze v roce 1958. Oswald Rufeisen vyžadoval, aby byl registrován jako Žid, avšak na základě Ministerstva vnitra mu byla žádost zamítnuta. Rufeisen zdůrazňoval po celou dobu soudního sporu, že národní koncept není totožný s náboženským vyznáním. Dále viz RABINOVICH, Itamar, REINHARZ, Jehuda. *Israel in the Middle East: documents and readings on society, politics, and foreign relations, pre-1948 to the present*. 2nd ed. USA: Brandeis University Press, 2008, s. 172–174. ISBN 978-0-87451-962-4.

⁶⁷ BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012, s. 32–34. ISBN 978-1107003446. The Law of Return. *The Jewish Agency for Israel* [online]. [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://archive.jewishagency.org/first-steps/program/5131/>

⁶⁸ The Law of Return. *The Jewish Agency for Israel* [online]. [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://archive.jewishagency.org/first-steps/program/5131/>

⁶⁹ PELED, Yoav, PELED, Horit Herman. *The Religionization of Israeli Society*. Routledge, 2020, s. 62. ISBN 9780367588175.

zachování tohoto zákona v nezměněné podobě za dlouhodobě neudržitelné.⁷⁰ A to ovlivňuje i zakořeněný etnický spor mezi aškenázskými a sefardskými Židy, jak bylo názorně demonstrováno na vztahu mezi stranou *Šas* a *Jisra'el ba-alija*, jejichž etnický původ významně posiluje jejich vliv.⁷¹ Příkladem této nevraživosti je vyjádření předsedy strany *Šas* Ariho Deriho vůči přistěhovalcům z bývalého Sovětského svazu, za což byl kritizován a obviněn z rasismu. Deri tvrdil, že mnoho ruskojazyčných přistěhovalců nejsou Židé, a v souvislosti se zákonem o návratu vyhrožoval zavedením testu DNA.⁷²

Jak již bylo uvedeno, v prosinci byla podepsána koaliční dohoda týkající se úpravy zákona o návratu. Záměrem je upevnit židovský charakter státu. Tato změna si klade za cíl zpřísnit nabytí státní příslušnosti a zrušit vnukovskou klauzuli. Na základě koaliční dohody tak má do 60 dnů vzniknout meziresortní výbor, který předloží návrh na změnu. Ta by měla být projednána a schválena na konci března roku 2023. Avšak současný ministr kultury Miky Zohar ze strany *Likud* veřejně prohlásil, že se lhůta s největší pravděpodobností nedodrží, neboť problematika této novely je zásadní a je proto nezbytné nejdříve plánované změny podrobně projednat na politické úrovni. Zajímavostí je, že koaliční pravicová strana *Likud* je do jisté míry ve věci spříznění tohoto zákona zdrženlivá, a to především proto, že mnoho voličů této strany jsou spíše příznivci současného zákona, jenž umožňuje nabytí občanství i v případech, kdy je pouze jeden z prarodičů židovského původu. Souvisí to s Norimberskými zákony, které určovaly židovský původ. Dá se říci, že současná podoba zákona o návratu je jakýmsi projevem úcty všech přeživších.⁷³

⁷⁰ GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/?fbclid=IwAR1IO8RKZy_vkH2cwBA2QZ51H2F5hS2fG8XHi2rxCNjZfh2ylwQFZ2mlylo

⁷¹ GHANEM, As'ad. *Ethnic Politics in Israel: The Margins and the Ashkenazi Centre*. 1ed. New York: Routledge, 2010, s.140–141. ISBN 978-0415847483.

⁷² BACHNER, Michael. Deri rapped as racist for tirade, threats against Russian-speaking immigrants. *Times of Israel* [online]. 6. 3. 2019 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/deri-rapped-as-racist-for-tirade-over-immigrants-from-soviet-union/amp/?fbclid=IwAR15iOsVDqjIV_Fv6f05Tc1vCYUOT191lauHIB_IV7Wx8YsUWmFteBsJFU

⁷³ GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/?fbclid=IwAR1IO8RKZy_vkH2cwBA2QZ51H2F5hS2fG8XHi2rxCNjZfh2ylwQFZ2mlylo

Významný vliv mají také ruští přistěhovalci, protože dlouhodobě usilují o liberalizaci náboženských předpisů týkajících se státu. Také opozice se staví k této změně velmi kriticky a považuje návrh za porušení více než padesátileté tradice vztahů mezi Izraelem a diasporou. V návaznosti na chystaný návrh se uvádí šetření nevládní organizace „One Million Lobby“ zastupující rusky mluvící Izraelce.⁷⁴ Na základě jejich průzkumu se 94 % rusky mluvících Izraelců v současnosti definuje jako Židé, i přesto, že pouze 74 % z nich splňuje halachické normy. Tato změna v chápání vlastní identity u ruských Židů žijících v Izraeli je pravděpodobně důsledkem dlouhodobého utlačování v bývalém Sovětském svazu.⁷⁵ Julia Malinovsky, členka strany Izrael náš domov, zdůrazňuje: „Po 70 letech je zázrak – skutečný zázrak, že 94 % rusky mluvících Izraelců říká, že se cítí být Židy.“⁷⁶ Podle Malinovsky je definice halachického Žida konceptem diaspory, který nepatří do dnešní doby. Současný Izrael považuje za dostatečně silný stát, jež nepotřebuje přesnou definici toho, kdo je a kdo není Žid.⁷⁷

Zastánci novelizace jsou reprezentováni současným vládním uskupením náboženských stran *UTJ*, *Šas*, národně-náboženské kahanistické strany *Ocma Jehudit* (Židovská síla, dále jen *Ocma*), *Noam, ha-Cijonut ha-datit a Tkuma*, které chtějí prosadit zrušení vnukovské klauzule, protože podle nich oslabuje židovský charakter státu.⁷⁸ Z tohoto důvodu usilují o změnu kritérií s cílem snížit počet přistěhovalců, kteří nemají doložený původ podle ortodoxního výkladu. To by výrazně ovlivnilo zejména imigraci z bývalého Sovětského svazu.

⁷⁴ Lobby hamilion – ha-Loby 1,2 milion Israelim dovej rusit. *www.drove.com* [online]. online [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://www.drove.com/campaign/>

⁷⁵ GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/>

⁷⁶ GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/?fbclid=IwAR1IO8RKZy_vkH2cwBA2QZ51H2F5hS2fG8XHi2rxCNjZfh2ylwQFZ2mlylo

⁷⁷ GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/?fbclid=IwAR1IO8RKZy_vkH2cwBA2QZ51H2F5hS2fG8XHi2rxCNjZfh2ylwQFZ2mlylo

⁷⁸ GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/?fbclid=IwAR1IO8RKZy_vkH2cwBA2QZ51H2F5hS2fG8XHi2rxCNjZfh2ylwQFZ2mlylo

Sionistická instituce Shalom Hartman uspořádala během léta 2022 konferenci, na kterou pozvali jednotlivé představitele politických stran. V návaznosti na to institut vydal dokument, který obhajuje zmiňovanou novelu.⁷⁹ Minulá vláda byla sice v mnohých ohledech liberálnější, avšak co se týče zákona o návratu, požadoval tehdejší ministr náboženských záležitostí Matan Kahana za stranu *Jamina* („Pravice“, dále jen *Jamina*) zpřísnění zákona o návratu. Tím by tak podle něj došlo k omezení počtu nežidovských přistěhovalců a ke snížení počtu smíšených manželství.⁸⁰ Kahana navrhoval umožnit repatriaci do Izraele pouze těm, kteří mají prokazatelně alespoň jednoho z rodičů židovského původu. Avigdor Lieberman, předseda politické strany Izrael náš domov a obhájce ruskojazyčného obyvatelstva uvnitř Státu Izrael, podobně jako Julia Malinovsky, zcela odmítá zpřísnění podmínek zákona o návratu. Co se týče konverze, navrhoval ministr Kahana reformu, jež by zjednodušovala celý proces, čímž by umožnila snazší přestup těm, kteří se tomu kvůli striktním pravidlům rabínských soudů doposud vyhýbali. Soudy totiž kontrolují jednotlivé konverze a dohlížejí nad celým procesem, což by se mohlo změnit v případě nově vzniklé legislativy, poukazoval Kahana. Jeho plánem bylo přenést pravomoce týkající se náboženských konverzí na místní rabináty, čímž by Vrchní rabinát ztratil monopol nad jednotlivými přestupy.⁸¹

Průzkum z roku 2020 provedený institucí Jewish People Policy uvádí, že 49 % židovských Izraelců považuje zákon o návratu včetně vnukovské klauzule za uspokojivý.⁸² Zároveň nedávný výzkum Centra pro výzkum veřejného mínění a politiky rodiny Viterbiho uvedl, že 51 % Izraelců

⁷⁹ GROSS, Judah Ari. Bid to scrap Law of Return grandchild clause likely to fail, but part of wider fight. *The Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/bid-to-scrap-law-of-return-grandchild-clause-likely-to-fail-but-part-of-wider-fight/>

⁸⁰ Zhruba třetina přistěhovalců nesplňuje podmínky pro náboženskou svatbu. MALTZ, Judy. Blockbuster Reform Would Allow Israeli Civil Marriage – and Severely Limit Aliyah. *Haaretz* [online]. 2022, 15. 2. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-02-15/ty-article/blockbuster-reform-would-allow-israeli-civil-marriage-and-severely-limit-aliyah/0000017f-ed42-d4a6-af7f-ffc613aa0000>

⁸¹ MALTZ, Judy. Blockbuster Reform Would Allow Israeli Civil Marriage – and Severely Limit Aliyah. *Haaretz* [online]. 2022, 15. 2. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-02-15/ty-article/blockbuster-reform-would-allow-israeli-civil-marriage-and-severely-limit-aliyah/0000017f-ed42-d4a6-af7f-ffc613aa0000>

⁸² GROSS, Judah Ari. Bid to scrap Law of Return grandchild clause likely to fail, but part of wider fight. *The Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/bid-to-scrap-law-of-return-grandchild-clause-likely-to-fail-but-part-of-wider-fight/>

je přesvědčená, že by zrušení „vnukovské klauzule“ v zákoně o návratu⁸³ mohlo výrazně snížit imigraci do Izraele. Polovina respondentů se domnívá, že by židovská diaspora měla být součástí veřejných debat týkajících se zákona o návratu.⁸⁴

3.4 Status halachického Žida

Z pohledu náboženství a židovského práva halachy je stále definice „Žida“ chápána podle ortodoxní normy, která vychází z definice, že Židem je ten, kdo má židovskou matku, nebo ten, kdo prošel tradiční konverzí uznanou rabínským soudem („*bejt dinem*“). Avšak ani zde neexistuje uvnitř společnosti jednotný pohled. V roce 1958 tehdejší ministr vnitra Isra'el Bar-Jehuda veřejně prohlásil, že by měl být každý, kdo se prohlásí za Žida, zaevidován, aniž by byl požadován jakýkoliv další důkaz. Toto prohlášení bylo vydané jako směrnice pro úřady zejména občanského charakteru s pravomocí evidence obyvatelstva. Na rozdíl od náboženské příslušnosti k judaismu byla tato směrnice dobrovolnou záležitostí a právě z tohoto důvodu její trvání nebylo dlouhodobé.

Vzhledem k tomu, že je rodinné právo ve výlučné pravomoci náboženských autorit, dochází nad touto problematikou ke stále častým diskusím. Pro smíšenou část obyvatelstva v Izraeli představuje značná omezení. Dlouhodobou iniciativou ortodoxních politiků je zpřísnit definici Žida v zákoně o návratu a v souvislosti s tím vždy uvádí dodatek „ve shodě s halachou“. Důvodem je velké množství přestupů (*gijuru*), jež mohou být v rozporu s tradičním, ortodoxním postupem. Neortodoxní forma přestupů je umožněna a v některých případech dokonce splňuje kritéria zákona o návratu skrze vnukovskou klauzuli.⁸⁵ V březnu 2021 rozhodl Nejvyšší soud Státu Izrael ve prospěch reformních a konzervativních konverzí provedených

⁸³ HERMANN, Tamar. Viterbi Family Center for Public Opinion and Policy Research. *The Israel Democracy Institute* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/centers/1159>

⁸⁴ RAVITSKY TUR-PAZ, Shlomit. Law of Return – Special Survey. *The Israel Democracy Institute* [online]. January 25, 2023 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/47496>

⁸⁵ PELED, Yoav, PELED, Horit Herman. *The Religionization of Israeli Society*. Routledge, 2020, s. 60–62. ISBN 9780367588175.

v Izraeli, na jejichž základě je možné získat občanství.⁸⁶ To se ale nevztahuje na kritéria ortodoxního rodinného práva.⁸⁷

3.5 Ministerstvo náboženství

Ukázkovým příkladem instituce, jejíž vznik a vývoj byl ovlivněn procesem zestátnění náboženství, je Ministerstvo náboženství (*ha-misrad leširutej dat*). Tato instituce je spjata se vznikem židovského státu s cílem zajistit náboženskou hegemonii, kontrolu nad jednotlivými systémy včetně ukotvení náboženské legislativy.⁸⁸ Ministerstvo náboženství je tak oficiální institucí zodpovídající za veškeré administrativní, politické a právní úkony ve vztahu k veškerým náboženským orgánům Státu Izrael, a to pro každou náboženskou kongregaci.⁸⁹

Z legislativního hlediska zodpovídá za zákonodárství náboženských otázek. Po schvalovacím procesu zůstávají nadále v kompetenci ministerstva, a to ve spolupráci s centrálními či místními organizacemi. Spolu s Vrchním rabinátem dohlíží nad kašrutem veřejných institucí, které nepodléhají místním rabinátům. Podporuje a financuje výstavbu synagog, rituálních lázní („*mikve*“) a usiluje o udržení náboženského života od zajištění údržby klíčových náboženských míst, jako je Západní zeď v Jeruzalémě,⁹⁰ až po kontinuální finanční pomoc náboženským školám (*ješivám*). Mezi další činnosti patří kontrola pohřebních spolků (*chevra kadiša*), administrativní koordinace rabínských soudů a Vrchního rabinátu.⁹¹

⁸⁶ JEREMY, Yonah, SHARON, Bob. Court rules: Recognize Reform, Conservative conversions done in Israel for citizenship. *The Jerusalem Post* [online]. 1. 3. 2021 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/breaking-news/israel-to-recognize-reform-conservative-conversion-for-law-of-return-660592>

⁸⁷ PELED, Yoav, PELED, Horit Herman. *The Religionization of Israeli Society*. Routledge, 2020, s. 60–62. ISBN 9780367588175.

⁸⁸ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–153. ISBN 978-0814343890.

⁸⁹ ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 50–51. ISBN 978-80-87029-39-8.

⁹⁰ Západní zeď v Jeruzalémě je pod správou Western Wall Heritage Foundation, která vznikla v součinnosti s Ministerstvem náboženství v roce 1988. The Western Wall Heritage Foundation. *Thekotel.org* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://thekotel.org/en/visitor_information/7802-2/

⁹¹ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–153. ISBN 978-0814343890.

Na počátku formování instituce byl do čela Ministerstva náboženství vybrán Jehuda Leib Maimon, představitel náboženské strany *Mafdal*, který zásadně prosadil vliv a sílu této politické strany. I proto není možné zpochybnit klíčovou roli strany *Mafdal*. V reakci na její zásadní postavení v rámci instituce docházelo k intenzivním snahám jiných politických stran, např. *Agudat Jisra'el*, zrušit či zmírnit tendence tohoto monopolu, který by oslabil zásadní postavení strany *Mafdal* a docílil zájmů jiných náboženských stran.⁹² Od roku 1996 se dostává do popředí náboženská strana *Šas*, která až do roku 2020 měla na tuto instituci poměrně kontinuální vliv.⁹³ V posledních dvou letech má Ministerstvo náboženství v kompetenci politická strana *Jamina*, kterou do 16. května 2022 vedl Matan Kahana a poté Naftali Bennett. V prosinci 2022 se úřadu ujal Michael Malchiel, jenž navázal na vliv politické strany *Šas*.

3.6 Vrchní rabinát

Vrchní rabinát (*rabanut ha-rašit*) je institucí, která je považována za nejvyšší halachickou autoritu a Nejvyšší odvolávací soud⁹⁴ Státu Izrael v součinnosti s Ministerstvem náboženství.⁹⁵ Jeho úkolem je vývoj a interpretace halachy, administrativní dohled nad náboženskými funkcemi, provádění kontroly náboženských autorit zejména budoucích soudců i šochetů.⁹⁶ V čele Vrchního rabinátu předsedají dva rabíni sefardského a aškenázského směru, kteří předsedají i Nejvyššímu odvolacímu soudu.

V současnosti role Vrchního rabinátu má význam pouze v Izraeli. V důsledku globalizace je možné, že tato náboženská autorita bude mít čím dál tím větší vliv na židovské komunity mimo Stát Izrael. Z historického hlediska

⁹² SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–153. ISBN 978-0814343890.; ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 50–51. ISBN 978-80-87029-39-8.

⁹³ ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 50–51. ISBN 978-80-87029-39-8.

⁹⁴ Po vzniku Státu Izrael a oddělení rabínských soudů od rabinátu skončila funkce soudní instituce. SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–158. ISBN 978-0814343890.

⁹⁵ Ten si tím zajišťuje i patřičný dozor nad výběrem jednotlivých osob, které mohou v případě jakéhokoliv pochybení i řádně vyloučit. SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–158.

⁹⁶ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–158.

byli rabíni dříve nezávislími rádci a nespádali pod ucelený aparát.⁹⁷ První snaha o centralizaci v oblasti Palestiny probíhala od poloviny 19. století, kdy si sefardští Židé volili vrchního rabína, který nesl přízvisko Rišon le-Cijon („První Sijónu“). O něco později, v období britského mandátu, byl vytvořen první aškenázský Vrchní rabinát, v jehož čele stál Jicchak ha-Kohen Kook.⁹⁸ Úloha tehdejší instituce byla především v navazování kontaktů s ostatními komunitami mimo Stát Izrael.⁹⁹ Zákon o volbě vrchního rabína, který by stál v čele Vrchního rabinátu, nebyl až do roku 1972 vytvořen, a proto docházelo každých pět let k volbám. To zaručovalo politickým stranám nad tímto náboženským aparátem jistou kontrolu, ale zároveň vyvolávalo i spory v pohledu na jeho fungování.¹⁰⁰

Dodnes dochází při volbě Vrchního rabinátu k politickým debatám, a to i přesto, že volby probíhají tajně. Vítěz voleb je vždy jasným signálem, jaká politická strana má navrch. Volební poradní orgán se skládá z 80 rabínů a 70 samouků, kteří jsou rovnoměrně zastoupení, a to jak z řad aškenázských, tak i sefardských členů.¹⁰¹

3.7 Kritické tendence v sionistickém myšlení

Osud židovského národa byl v knize *Der Judenstaat* od Theodora Herzela spojován s nutností založit vlastní politický útvar, za což byl autor knihy mnohdy kritizován. Židovský národ existoval po tisíce let bez vlastního státu, a proto se mnoho lidí domnívalo, že tato skutečnost musí být zachována i nadále. Mnozí Židé považovali moderní nacionalismus za anachronismus minulého století, který vyvolává napětí mezi národy, upřednostňuje kmenové zájmy a zabraňuje směřování k universalistické budoucnosti, kde náboženské,

⁹⁷ V období Babylónu se jednalo o centralizovaný svaz vzdělaných Židů. KAVON, ELI. Is this the end of the Chief Rabbinate in Israel? *The Jerusalem Post* [online]. 12. 10. 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/opinion/is-this-the-end-of-the-chief-rabbinate-in-israel-645495>

⁹⁸ A také zakladatel významné ješivy Merkaz ha-rav v Jeruzalémě.

ČEJKA, Marek. *Rabíni naší doby*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 155–164. ISBN 978-80-87474-00-6.

⁹⁹ ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 50–51. ISBN 978-80-87029-39-8.

¹⁰⁰ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 151–158. ISBN 978-0814343890.;

ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 52. ISBN 978-80-87029-39-8.

národní a rasové rozdíly nehrají žádnou roli.¹⁰² V takovém světě by mohl židovský národ existovat i bez vlastního státu. Na druhou stranu důležitost židovského státu Herzl opodstatňoval dojem každého národa s ostatními o své místo pro dosažení politické nezávislosti. Na základě toho definoval národní identitu, jejíž podstata je důležitou součástí vlastního státu. Proto Židům nezbývá nic jiného než přijmout myšlenku nacionalismu.¹⁰³

Založení židovského státu je stále pro mnohé pozoruhodnou událostí moderních dějin. Tento národ neměl dlouhá staletí žádné politické zkušenosti a musel se vždy přizpůsobovat nejrůznějším klimatickým podmínkám a režimům, přesto během krátkého období dokázal v drsných podmínkách a daleko od centra kultury a vědy vybudovat vlastní domovinu. Sionistické hnutí založilo stát a shromáždilo v něm Židy z celého světa. Za pouhé půl století nastavili demokratické principy, zavedli moderní ekonomiku a vybudovali armádu.¹⁰⁴ Jak bylo uvedeno v úvodu této práce, vznikem Státu Izrael došlo k dovršení sionismu a začíná moderní historie židovského státu. Nedílnou součástí této kapitoly bude i krátký pohled do politicko-intelektuálního diskurzu, který se zabývá postsionismem a antisionismem.

Postsionismus pohlíží na existenci židovského národa jako na narativ 19. století, jenž odmítá pojem „židovský národ“ a místo toho upřednostňuje definici „náboženské společnosti“. Samotný sionismus je vnímán jako koloniální hnutí, které hájí své teritoriální zájmy. Oproti tomu se na palestinskou stranu pohlíží jako na národní hnutí, které taktéž obhájí svá práva na území. Zároveň postsionisté tvrdí, že sionismus má své kořeny v Evropě, pro Židy pocházející z muslimských zemí je tento pojem těžko uchopitelný, a dokonce srovnatelný s koloniálním vykořisťováním. Kritici sionismu jdou ještě dále a podotýkají, že samotné pojmy sionismu ovlivňují pohled na celý diskurz. Například navrhují, aby se místo Erec Jisreal¹⁰⁵ používal pojem Palestina, pokud se jedná o období před rokem 1948. Ve věci izraelsko-palestinského

¹⁰¹ ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009, s. 52. ISBN 978-80-87029-39-8.

¹⁰² SHAPIRA, Anita. *Israel: A History*. Reprint edition. USA: Brandeis University Press; 2014, s. 469–473. ISBN 978-1611686180.

¹⁰³ SHAPIRA, Anita. *Israel: A History*. Reprint edition. USA: Brandeis University Press; 2014, s. 469–473. ISBN 978-1611686180.

¹⁰⁴ SHAPIRA, Anita. *Israel: A History*. Reprint edition. USA: Brandeis University Press; 2014, s. 469–473. ISBN 978-1611686180.

¹⁰⁵ Pojem, který v překladu znamená Země izraelská. NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992, s. 35. ISBN 80-900895-3-4.

konfliktu někteří postsionisté dokonce mluví o sionistickém narativu a o palestinských faktech, které jsou přehlíženy.¹⁰⁶ Existují určité historické paralely sionistického hnutí jako například francouzský a německý kolonialismus. Nalezením těchto paralel se zabývá jedna z metod konstrukce koloniálního narativu sionismu.¹⁰⁷ Lze najít i názory, že postsionismus není nic jiného než antisionismus a že se nejedná o nic inovativního. Tyto dva postoje jsou naprosto legitimní a existují již od samého začátku.¹⁰⁸

Sionismus mnohdy prosazuje dílčí zájmy před zájmem celku, zatímco postsionismus je kritický vůči principům, jež tvoří základ židovského státu. První vědecké práce, které jevíly známky nového pohledu na Stát Izrael, byly studie z druhé poloviny 80. let. Autoři jako Benny Morris, Avi Shlaiman a Tom Segev poskytli nový a doposud neznámý pohled na vznik státu a průběh první arabsko-izraelské války. Přesto, že Shlaiman a Morris vycházeli z poměrně konzervativních historických zdrojů, podle Eran Kaplana¹⁰⁹ přicházeli k poměrně radikálním a někdy až protiizraelským závěrům. Na konci 80. a 90. let se vědci zabývali výzkumem týkajícím se přistěhovalců z arabských a muslimských zemí. Na základě tohoto výzkumu vyšlo najevo, že přistěhovalci z těchto zemí byli mnohdy diskriminováni aškenázskou většinou. Předmětem studie byla mimo jiné i koloniální minulost sionistického hnutí a vztah k původnímu obyvatelstvu Palestiny, což se porovnávalo s obdobnými historickými událostmi v jiných státech (např. v Jihoafrické republice). Metodologie studie zahrnovala postkolonialismus, feminismus a dekonstruktivistickou kritickou sociologii. K tomuto tématu se váže fenomén tzv. nových historiků. Jedná se o skupinu akademiků a historiků vnímajících sami sebe jako nestranné pozorovatele. Předchozí historikové prožili období války v roce 1948 jako aktivní účastníci, a proto dle názoru nových historiků nemohou být v mnoha ohledech objektivní. Naopak nové historiky formovala

¹⁰⁶ AVINERI, Shlomo. Post-Zionism Doesn't Exist. *Haaretz* [online]. 6. 6. 2007 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2007-07-06/ty-article/post-zionism-doesnt-exist/0000017f-e9ac-da9b-a1ff-edefd3f50000>

¹⁰⁷ COMAN, Adam. Rewriting Israeli History: New Historians and Critical Sociologists. *Historická sociologie* [online]. 2018, 2018(1), s. 107–122 [cit. 2023-04-15]. ISSN 2336-3525. Dostupné z: doi:10.14712/23363525.2018.41

¹⁰⁸ AVINERI, Shlomo. Post-Zionism Doesn't Exist. *Haaretz* [online]. 6. 6. 2007 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2007-07-06/ty-article/post-zionism-doesnt-exist/0000017f-e9ac-da9b-a1ff-edefd3f50000>

¹⁰⁹ KAPLAN, Eran. Post-Post-Zionism: A Paradigm Shift in Israel Studies? *Israel Studies Review* [online]. Berghahn Books, 2013, 28(1), s. 142–144 [cit. 2023-03-19]. ISSN 2159-0389. Dostupné z: doi:10.3167/isr.2013.280109.

Šestidenní válka v roce 1967, ve které Stát Izrael obhájil svoje postavení a stal se regionální velmocí.¹¹⁰

Stálou součástí pohledu na sionismus je však také antisionismus, jenž odmítá vznik židovského státu a neuznává židovský lid jako národ mající právo na sebeurčení. Židovská identita nemusí být vázaná na Stát Izrael, naopak je žádoucí, aby se Židé nekoncentrovali na jednom konkrétním místě, místo aby ohrožovali morální dilema v otázce suverenity. Zároveň si antisionismus neklade pouze za cíl kritiku vůči státu Izrael, nýbrž se zabývá obecně židovskou identitou ve vztahu k Izraeli. Antisionisté vnímají za důležité vymezení se proti sionismu, který podle jejich názoru dodnes vyvolává nepřátelství vůči Židům, a to z důvodu jejich přímé či nepřímé spoluviny spojené se začátky Státu Izrael.¹¹¹ V Izraeli žijí lidé, kteří se tímto názorem netají. Jednou z nich je i sekulární imigrantka z Afghánistánu,¹¹² která se na základě zákona o návratu přistěhovala jako malá s matkou do Izraele. Již dlouhodobě se účastní antiizraelských demonstrací. Občané židovského původu jsou podle ní upřednostňováni před jinými obyvateli, již jsou součástí jiných náboženských a etnických skupin. Dle jejích slov žije v Izraeli pouze z toho důvodu, že nemá možnost získat jiné občanství a ani nemá finanční prostředky, které by jí umožnily odcestovat.

Mezi známý náboženský směr, který se nejvíce vymezuje vůči existenci židovského státu z náboženského důvodu, patří ultraortodoxní sektor tzv. „charedi“. Jejich náboženské učení bylo reakcí na židovské osvícenství snažící se sekularizovat židovský svět, jak již bylo v této práci uvedeno. Ultraortodoxní Židé naopak zastávali své tradice a zvyky tak, jak je tomu dodnes. A k tomu se rovněž váže jejich pohled na existenci židovského státu, který je velmi problematický. Důvodem je jejich víra, že založení Státu Izrael záleží na Boží vůli. Sekulární nacionalismus vnímají jako snahu vměšovat se do Božího

¹¹⁰ KAPLAN, Eran. Post-Post-Zionism: A Paradigm Shift in Israel Studies? *Israel Studies Review* [online]. Berghahn Books, 2013, 2013, 28(1), s. 142–144 [cit. 2023-03-19]. ISSN 2159-0389. Dostupné z: doi:10.3167/isr.2013.280109

¹¹¹ Zajímavostí je, že na rozdíl od ostatních antisionistických směrů uznává ultraortodoxní hnutí *Agudat Jisra'el* existenci Státu Izrael. AVINERI, Shlomo. Post-Zionism Doesn't Exist. *Haaretz* [online]. 6. 6. 2007 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2007-07-06/ty-article/post-zionism-doesnt-exist/0000017f-e9ac-da9b-a1ff-edef3f50000>; OTTOLENGHI, Emanuele. *Autodafé: Evropa, Židé a antisemitismus*. Praha: Academia, 2012, s. 84–87. ISBN 978-80-200-2020-8.

¹¹² Online rozhovor, 27. 3. 2023

jednání.¹¹³ Významným představitelem této náboženské komunity byl rabín Menachem Mendel Schneerson, který za celou doby svého života Stát Izrael ani jednou nenavštívil.

Při pohledu na současný židovský stát tvoří názory na jeho existenci primární bariéru mezi jednotlivými náboženskými směry. Ultraortodoxní skupiny mnohdy nadále odmítají náboženskou důležitost současného Státu Izrael, zatímco sekulární Židé pokládají existenci tohoto státu za zásadní. Nedílnou součástí tohoto rozkolu je obava sekulárních Židů z demografického nárůstu ultraortodoxních Židů a jejich budoucího vlivu na Stát Izrael. Pozoruhodnou debatou je povinná služba v izraelské armádě. Podle výzkumu uvedeného v knize *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*, celkem 74 % nábožensky založených sionistických Židů věří, že je služba v armádě židovskou povinností, zatímco tento názor sdílí pouze 16 % ultraortodoxních Židů.¹¹⁴ V oblasti nacionalismu se ultraortodoxní skupiny ve svém postoji distancují nejenom od sekulárního a tradičního sektoru, nýbrž i od ostatních náboženských skupin. Na základě stejného výzkumu pouze jeden z deseti ultraortodoxních Židů vyvěšuje vlajku na *Jom ha-acma'ut* (Den nezávislosti Izraele) a polovina z nich tento den vnímá jako všední den. *Jom Jerušalajim* (Den Jeruzaléma) odděluje tyto sektory ještě více, jelikož většina ultraortodoxních Židů (87 %) jej vnímá za všední. Mnozí jednotlivci výše uvedené vnímají jako protichůdný postoj vzhledem k tomu, že právě tato náboženská skupina těží z volného přístupu ke Starému městu včetně Západní zdi nejvíce, což bylo umožněno teprve po Šestidenní válce. Přesto pouze 5 % z nich vyvěšuje vlajku, 6 % recituje *halel* a pouze 8 % se účastní oslav spojených s osvobozením Jeruzaléma. Zůstává otázkou, jaké místo bude sionismus zaujímat v budoucnu. A to i ve vztahu k současným potřebám židovského státu s ohledem na ostatní židovské i nežidovské obyvatele.¹¹⁵

¹¹³ FRASER, Giles. For Haredi Jews secular Zionism remains a religious heresy. *The Guardian* [online]. 12. 5. 2016 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2016/may/12/for-haredi-jews-secular-zionism-remains-a-religious-heresy>

¹¹⁴ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 85–86. ISBN 978-9657549261.

¹¹⁵ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 140. ISBN 978-965754926.

4 JUDAISMUS V PRAXI

V této kapitole se zabývám náboženskými aspekty v praxi, zejména jakým způsobem se projevuje rozmanitost v chápání současného obyvatelstva Státu Izrael. Prvním zvoleným tématem je šabat, který dodnes vyvolává řadu otázek a může vést k destabilizaci, což se může projevit v nedůvěře zvolené vlády. K dalším významným milníkům židovského života patří manželství, jehož uzavření je v Izraeli umožněno pouze tradičním způsobem, jak bylo již zmíněno. To však způsobuje omezení pro značnou část obyvatelstva a je tak zdrojem bezpočtu diskusí. V podkapitole je rovněž poukázáno na novodobé změny, které byly ovlivněny pandemií covid-19 a které poskytují nový pohled na danou problematiku. Dále se zmiňuji o stravovacích pravidlech, jež s příchodem přistěhovaleckých vln přinesla řadu nových tradic a zvyků. Z hlediska antropologického výzkumu to představuje další rozměr kulturní různorodosti židovského státu, který doposud nebyl tolik prozkoumán. Jednotlivé okruhy mají poukázat na různorodé postoje a reakce obyvatel Státu Izrael v dennodenním životě.

4.1 Šabat

Jak je uvedeno v předchozích kapitolách, vzájemné napětí mezi náboženskou a sekulární částí židovské společnosti je součástí jak politické scény, tak se stalo i běžným tématem života obyvatelů Státu Izrael. Za dobu své existence se svátek odpočinku stal jakýmsi pomyslným katalyzátorem náboženských a sekulárních bojů, jenž několikrát vyústil v politickou nestabilitu a vládní krizi, což můžeme v průběhu historie Izraele vidět dokonce několikrát. Mezi dva asi nejznámější případy 20. století patří slavnostní uvítání stíhaček F-15 během pátečního odpoledne a přesun elektroturbíny v průběhu svátku odpočinku.¹¹⁶

¹¹⁶ GROSS, JUDAH ARI. Once it was F-15s on Shabbat; now, hametz: The religious issues that end governments. *The Times of Israel* [online]. 11. 4. 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/once-it-was-f-15s-on-shabbat-now-hametz-the-religious-issues-that-end-governments/?fbclid=IwAR3a4XvwgElgnp3GvLRRMeVNuga5_6MeqQNVbYS0hISK3CndG8pJTKqA

Stíhací letadla jsou jednou z nejvýznamnějších zbraní izraelských obranných sil. Jak je veřejně známo, byla využívána v roce 1981 a v roce 2007, kdy došlo k bombardování iráckého a syrského jaderného reaktoru. Z tohoto důvodu je tato událost, kdy došlo k předání letounů, významným milníkem Státu Izrael. A to proto, že tento typ obrany hraje centrální roli pro bezpečnost. Vládní krize tak symbolizuje křehkou vazbu mezi náboženstvím a státem. V prosinci roku 1976 vyvolal rabín Kalman Kahana z politického uskupení Náboženské fronty Tóry (*Chazit Datit Toratit*) jednání o nedůvěře vlády Jicchaka Rabina. Hlavním důvodem bylo slavnostní uvítání tří letounů F-15 během pátečního odpoledne, kterého se zúčastnilo přibližně 3 000 osob. Podle někoho se tak jednalo o porušení šabatu, neboť slavnostní událost skončila těsně po začátku šabatu. Někteří naopak tvrdí, že událost skončila před začátkem svátku. V každém případě se jednalo o porušení svátečního dne, neboť návštěvníci oslavy museli cestovat během šabatu. Z tohoto důvodů proběhlo hlasování o nedůvěře vlády, kdy se devět opozičních členů strany *Mafdal* nezúčastnilo hlasování, čímž porušili koaliční povinnost. Hlasování dopadlo nakonec ve prospěch Jicchaka Rabina, který však vzápětí podal odvolání s odkazem na zákon o kolektivní odpovědnosti, a tím docílil odchodu dvou ministrů ze strany *Mafdal*, již se nezúčastnili hlasování. Tímto krokem došlo k vyřazení celé politické strany *Mafdal*, jež neměla v parlamentu většinu. Aby nedošlo k dalšímu hlasování o politické nedůvěře, Jicchak Rabin vzápětí podal demisi. Termín předčasných voleb byl stanoven na 17. května 1977. Rozhodnutí premiéra podat rezignaci doprovázela řada spekulací. Jednou z nich je i opodstatnění náboženských stran. Šokující byl výsledek následujících voleb, které vyhrála pravicová strana *Likud*. Obdobná situace nastala v roce 1999. V době vlády izraelského premiéra Ehuda Baraka, během níž došlo o šabatu k přepravě 250tunové turbíny izraelské elektrárenské společnosti nedaleko Aškelonu. Jelikož přeprava byla spojena se značnou komplikací dennodenní dopravy, nebylo na výběr. Tímto činem došlo k vládní krizi, která vyvolala značnou destabilizaci a názorovou nejednotnost.¹¹⁷

¹¹⁷ SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central, s. 26–37. ISBN 978-0814343890.; GROSS, JUDAH ARI. Once it was F-15s on Shabbat; now, hametz: The religious issues that end governments. *The Times of Israel* [online]. 11. 4. 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/once-it-was-f-15s-on-shabbat-now-hametz-the-religious-issues-that-end-governments/?fbclid=IwAR3a4XvwgElgnp3GvLRRMeVNuga5_6MeqQNVbYS0hISK3CndG8pJTKqA

Význam šabatu stále vyvolává otázky, na které neexistuje jednoznačná odpověď. Měl by mít stát zájem o zachování statusu šabatu v dnešní moderní době?¹¹⁸ Je stát ten, kdo má určovat, jak se budou dodržovat svátky, jaké obchody a jaká kulturní střediska mají být zavřené? Anebo má stanovit, zda by nemělo dojít k oddělení státu a náboženství a uzákonění náboženské svobody? Jeruzalém jako hlavní město Státu Izrael vede od nepaměti neustále náboženské mezikulturní boje zahrnující i šabatové střety, které můžeme vidět v neshodách o provozu dopravy (konflikt o dálnici Bar Ilan v 70. a 80. letech a boje o Ramot), ale také v odporu vůči fotbalovým zápasům v ultraortodoxních čtvrtích, jako je Mea Šearim nebo Bejt Israel. Pro změnu v 90. letech se v Petach Tikvě nedaleko od Tel Avivu vedl spor o kině Hejchal.¹¹⁹ Vzájemné neshody a rozepře pramení z odlišných vizí a ideálů, které zahrnují i to, jak a proč je šabat napříč rozmanitou společností chápán.¹²⁰

Podle nedávného výzkumu celkem 59 % obyvatel Státu Izrael tráví den volna na pláži a v přírodě. A z toho více než polovina nakupuje během soboty v obchodních centrech. Naopak ortodoxní a ultraortodoxní Židé dodržují svátek podle náboženských pravidel, chodí do synagogy, kde se modlí a setkávají se svými spoluvěřícími. Velmi častým jevem jsou v ortodoxních a ultraortodoxních čtvrtích improvizované zábrany, jimiž se oddělují od sekulárního nepobožného světa, a tím i zabraňují jakémukoliv vjezdu motorových vozidel v průběhu svátečního dne. Pokud to velmi zobecníme, jedná se o dva protichůdné názory. Na jedné straně máme tradiční obyvatele, jejichž zájem je zachovat a dodržovat šabat dle nařízených regulí, a na druhé straně stojí skupina, jež považuje za podstatné nechat lidem svobodu ve výběru toho, co budou o šabatu dělat bez jakékoliv role státu.

Lze však s jistotou říct, že židovská společnost v Izraeli nemá v plánu roli šabatu úplně anulovat. Doposud v Izraeli zapaluje před začátkem šabatu zhruba 65 % obyvatel svíčky a 68 % domácností provádí požehnání nad vínem („*kiduš*“). Tyto tradiční rituály jsou spojujícím elementem židovské společnosti

FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 105–117. ISBN 978-965754926.

¹¹⁸ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 107–108. ISBN 978-9657549261.

¹¹⁹ GOLAN-GUTKIND, Naomi. The Heikhal Cinema Issue: A Symptom of Religious-Non – Religious Relations in the 1980s. In *Religious and Secular: Conflict and Accommodation between Jews in Israel*, Jerusalem: Keter, 1990, s. 239. ISBN 978-0881253740.

jak v Izraeli, tak i mimo něj. Podstata šabatu spočívá ve spojení rodin a jednotlivců skrze společné kulturní hodnoty. Neustále se však nad významem tohoto dne vedou diskuse. Pro někoho je šabat pouze den volna, zatímco pro jiné představuje hlubší kulturní a náboženskou podstatu, která převyšuje běžný den odpočinku.¹²¹

Jednou ze současných iniciativ, jak lze přispět k vzájemné sounáležitosti, je projekt „Šabat bez připojení“.¹²² Jedná se o snahu prožívat současný okamžik a poznávat lidi kolem, a to všech, bez jakýchkoliv moderních technologií. Toto uskupení si klade za cíl propojovat a spojovat jednotlivé židovské sektory tak, aby mohlo dojít k vytvoření oboustranné důvěry a respektu. K tomuto projektu se připojily organizace, které prostřednictvím rozmanitých kampaní oslovují různé věkové skupiny. Mezi jednou z organizací je *Bejt Jocer* („Dům stvoření“). Jejím cílem je poukázat na historické opodstatnění šabatu a jeho náboženský rozměr, dále se snaží připomenout souvislost mezi dnešním významem šabatu a Starým zákonem – biblickým příkazem o sedmém dnu odpočinku (kniha Exodus) ve vztahu k aktuálním trendům a fenoménům, jako je „mindfulness“. Tento den se rovněž může v dnešní době stát nápomocným, protože kvůli moderním technologiím a sociálním sítím narůstá ve společnosti zvýšená nespokojenost i izolovanost.¹²³

4.1.1 Veřejná doprava

V praktickém slova smyslu je v Izraeli dlouhodobě diskutabilní téma využívání veřejné dopravy. Od pátečního setmění slunce až do východu prvních sobotních tří hvězd je v Izraeli veřejná doprava značně omezená. Sekulární Židé volají po změně, poukazují na omezování svobody pohybu během víkendu a žádají o změnu. Ze sociálního hlediska jsou touto restrikcí omezovány spíše chudší rodiny, které nevlastní auto, nežli bohatší jedinci,

¹²⁰ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 107–108. ISBN 978-9657549261.

¹²¹ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 107–112. ISBN 978-9657549261.

¹²² V originále Shabbat Unplugged dále viz Programs in Israel: Shabbat UNPLUGGED. www.avichai.org [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://avichai.org.il/en/node/134>

¹²³ Programs in Israel: Shabbat UNPLUGGED. www.avichai.org [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://avichai.org.il/en/node/134>

již tak mohou jezdit na výlety. V roce 2019 Institut pro politiku židovského národa na základě provedeného výzkumu uvedl, že zhruba třetina obyvatel Izraele (35 %) dodržuje zákaz cestování včetně využívání osobní i veřejné dopravy. Na rozdíl od 67 % sekulárních Židů, kteří pravidelně během šabatu používají osobní auto. Výkon práce o šabatu může poskytnout hlubší pochopení podstaty tohoto dne. Přibližně 13 % obyvatel soustavně pracuje během svátku odpočinku, což je ve srovnání s využíváním veřejné dopravy nezanedbatelné číslo. Je tedy zřejmé, že výkon práce během soboty je stále považován za skoro nepřipustný aspekt.¹²⁴ Pokud se podíváme na veřejnou dopravu, můžeme si v posledních letech povšimnout změn. V roce 2019 vznikla iniciativa „Pohybujeme se o víkendech“, která podpořila zavedení bezplatné veřejné dopravy v okolí Tel Avivu pokrývající 500 autobusových zastávek. Zahájení šabatových spojů podpořil i starosta Tel Avivu Ron Hudai. „Možnost přesouvat se z místa na místo po celý týden je základním právem.“¹²⁵ A také v tomto kroku podpořil ostatní města. Zahájení šabatové linky oficiálně proběhlo v druhé polovině roku 2019.¹²⁶ Jedná se o revoluční krok, obzvláště v kontextu měst s dominující židovskou populací. Co se týká města Haify, veřejná doprava o šabatu zde fungovala již před založením státu, a to především z důvodu smíšeného obyvatelstva.¹²⁷

Mimořádně pozoruhodným jevem je doprava během dne Šabat šabatů neboli svátku Jom kipur, který je centrální židovskou událostí roku. Slaví jej většina Židů a pouze 4 % uvedla, že se s tímto svátkem neztotožňují. O Jom kipuru stejně jako během šabatu platí nařízení nepoužívat veřejnou dopravu, což se na rozdíl od šabatu dodržuje po celém území. Soudobým jevem se stala jízda na kole, kterou mnozí odsuzují, a jiní naopak vítají. Podle průzkumu města Jeruzalém pouze 7 % dospělých sdělilo, že během tohoto svátku jezdí

¹²⁴ FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 107–108. ISBN 978-9657549261.

¹²⁵ STAFF, TOI. Buses overflow as Tel Aviv launches public transportation on Shabbat. *Times of Israel* [online]. 23. 11. 2019 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/buses-overflow-as-tel-aviv-launches-public-transportation-on-shabbat/>

¹²⁶ STAFF, TOI. Buses overflow as Tel Aviv launches public transportation on Shabbat. *Times of Israel* [online]. 23. 11. 2019 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/buses-overflow-as-tel-aviv-launches-publictransportationonshabbat/>

¹²⁷ ELLENSON, David. Jewishness in Israel: Israel as a Jewish State. In: *Essential Israel: Essays for the 21st Century (Perspectives on Israel Studies)*. 1ed. USA: Indiana University Press, 2017, s. 262–279. ISBN 978-0253027115.

na kole, zatímco 48 % uvedlo, že používá kolo k přepravě každý všední den. Ve srovnání s tím 34 % respondentů zmínilo, že během svátku jezdí na kole jejich děti. Z analýzy těchto dat lze odvodit, že zhruba polovina izraelských dětí jezdí na kole, jak uvedl Institut pro politiku židovského národa. Je tak otázkou, zda se jízda na kole v průběhu let stane novou tradicí tohoto židovského svátku, či nikoli.¹²⁸

4.1.2 Výroba elektřiny

Současně některé náboženské aspekty v Izraeli mohou vyvolat u řady lidí pocit nepochopení, neboť se domnívají, že se nejedná o podstatnou záležitost. Avšak zejména u ultraortodoxních skupin se jednotlivá nařízení řeší do sebemenšího detailu. Například výroba elektřiny během uvedeného svátku představuje pro ultraortodoxní politické strany zásadní problém, jak bylo možné vidět v průběhu koaličního vyjednávání v prosinci minulého roku.

Jedním z požadavků politické strany *UTJ* bylo zamezit výrobě elektřiny během svátku odpočinku. Odstavení produkce elektřiny nebo její automatizace bez nutné pracovní síly by představovalo řešení halachické otázky týkající se znesvěcení svátečního dne.¹²⁹ Podle rabína Menachema Perla z neziskové organizace *Comet Institut* („Křižovatka“)¹³⁰, která se zabývá vědou, IT technologií a jejich využitím v souladu s halachou, je tento požadavek již dlouhodobě projednáván, a to nejenom z náboženského důvodu. Výroba elektřiny vyžaduje čím dál tím méně pracovní síly, neboť se i celosvětově usiluje o automatizaci a využití umělé inteligence. Což je základem zelené a levné energie v budoucnu. Lze tak očekávat, že přibližně během 20 let bude otázka tohoto halachického problému vyřešena, neboť se košer elektřina stane součástí dennodenního života Státu Izrael. Už nyní se vyrábí elektřina ze zdrojů, jako je solární energie a plyn, což téměř nevyžaduje lidský zásah.

¹²⁸ From Reckoning to Biking: Israelis Remake Yom Kippur? *Center for Israel Education* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://israeled.org/from-reckoning-to-biking-israelis-remake-yom-kippur/>

¹²⁹ LUKÉŠ, Alexandra. "Chašmal Kašer": Hapitaron lesearat jicur hachašmal bešabat? *Jediot Achronot* [online]. 14. 12. 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/judaism/article/ryogovdoi;>

NACHŠONI, Kobi, KARMI, Yuval. Talmud lechilonim, blijaacor chašmal bešabat: drišot hacharedim – velama maskimim haLikud? *Jediot Achronot* [online]. 12. 12. 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/news/article/hy1cyeb00s>

Pokud by se měly představy UTJ naplnit v maximální míře, pak by se musela přestavět celá izraelská rozvodná soustava, aby bylo možné zaručit, že bude elektřina o šabatou k dispozici pouze na životně nezbytné činnosti. Na druhou stranu – halacha jako motor rozvoje obnovitelných zdrojů je fascinující myšlenka.¹³¹

4.2 Manželství

Jak bylo uvedeno na začátku této kapitoly, sňatek patří mezi podstatný okamžik života, který je v Izraeli umožněn pouze pod záštitou náboženských institucí místních rabinátů a šariatských soudů, čímž tedy omezují obyvatele státu, kteří z různých důvodů nemají možnost uzavřít náboženský sňatek.¹³² To se týká například i osob stejného pohlaví.¹³³ Proto je dlouhodobým cílem sekulárních a reformních hnutí zavedení občanských sňatků, které by nejen umožnily větší volnost při výběru partnera/partnerky, ale také by přispěly k větší rovnosti mezi obyvateli Státu Izrael. Naopak model konzervativního izraelského sektoru se stále snaží obhajovat tradičně-náboženský pohled usilující o zachování kontinuálního náboženského charakteru židovského státu. A tak vznikl trend uzavírání sňatku mimo území Státu Izrael, což je umožněno od roku 1963 na základě stanoviska Nejvyššího soudu. Novomanželé si po návratu nechají uznat změnu rodinného stavu na Ministerstvu vnitra. Tento proces je tak jednou z možností, jak se v tuto chvíli vyhnout náboženskému obřadu.¹³⁴ Druhou, méně častou variantou, je uzavření civilního sňatku v jiné

¹³⁰ The Zomet Institute. *www.zomet.org.il* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.zomet.org.il/eng/?CategoryID=163&ArticleID=483>

¹³¹ LUKEŠ, Alexandra. "Chašmal Kašer": Hapitaron lesearat jicur hachašmal bešabat? *Jediot Achronot* [online]. 14. 12. 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/judaism/article/ryogovdoi>;

NACHŠONI, Kobi, KARMI, Yuval. Talmud lechilonim, blijaacor chašmal bešabat: drišot hacharedim – velama maskimim haLikud? *Jediot Achronot* [online]. 12. 12. 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/news/article/hy1cyeb00s>

¹³² V případě Židů nese zodpovědnost za náboženské sňatky Vrchní rabinát, což je nejvyšší ortodoxní náboženská autorita v Izraeli. SHARON, Jeremy. Court rules online civil marriages valid, upending Israel's religious status quo. *The Times of Israel* [online]. 10. 7. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/court-rules-online-civil-marriage%D7%93-valid-upending-israels-religious-statusquo/?fbclid=IwAR0fbzVWj9dUL1FFJzEd8gHQMd1UeJ33oYBSID7WsFEIA5Fai0sGippPk>

¹³³ MALTZ, Judy. "Blockbuster reform would allow Israeli civil marriage – and severely limit aliyah." *Haaretz*, 15. 2. 2022, Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-02-15/ty-article/blockbuster-reform-would-allow-israeli-civil-marriage-and-severely-limit-aliyah/0000017f-ed42-d4a6-af7f-ffc613aa0000>.

¹³⁴ SHARON, Jeremy. Court rules online civil marriages valid, upending Israel's religious status quo. *The Times of Israel* [online]. 10. 7. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z:

zemi formou zastoupení.¹³⁵ V obou případech se jedná o proces, který je časově a finančně náročný, a proto je tlak sekulární společnosti na vládu v posledních letech velmi intenzivní. Pro bližší představu evidovalo Ministerstvo vnitra v roce 2019 celkem 9 950 párů, které uzavřely sňatek mimo Stát Izrael, z toho jeden z páru byl izraelský občan.¹³⁶ Uvedené má vliv na řadu dalších aspektů přechodových rituálů. Mimo jiné mezi zásadní otázky patří pohřbívání nežidovských partnerů, anebo nehalachických Židů, což je bolestivým tématem pro mnoho rodin žijících v Izraeli. Civilní pohřeb je povolen od roku 1996 na základě zákona o právu na civilní pohřeb, jenž je v kompetenci Ministerstva pro náboženské služby. Tato instituce dohlíží na správu občanských hřbitovů v Izraeli. Stále však dochází k problémům ve výkonu pohřbu, které nejsou v souladu s tradičními pravidly. Náhlá smrt izraelského kytaristy Ronnieho Petersona v roce 2019 a následné komplikace s jeho pohřbem byla jednou z nešťastných záležitostí znázorňující současný problém v pohřebnictví.¹³⁷ Rovněž je tato nesnáze spojena s obecným nedostatkem míst pro pohřbívání ve Svaté zemi.

4.2.1 Manželství na dálku

Pokud se však vrátíme k tématu uzavírání manželství, pandemie covid-19 neplánovaně přinesla nový fenomén tzv. svatby na dálku. To vyvolalo rozporuplné diskuse o směřování rodinné politiky a stalo se tak i jedním z témat, kterým se sdělovací prostředky stále zabývají. Začalo to již zmíněným

<https://www.timesofisrael.com/court-rules-online-civil-marriage%D7%93-valid-upending-israels-religiousstatusquo/?fbclid=IwAR0fbzVWj9dUL1FFJzEd8gHQMd1UeJ33oYBSID7WsFEIA5Fai0sGipp3xPk>

¹³⁵ LEVI, Anat. Israeli Registration of a Marriage Officiated Online—Important Update.

Lawoffice.co.il [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://lawoffice.org.il/en/registration-of-online-marriage/>

¹³⁶ SHARON, Jeremy. Court rules online civil marriages valid, upending Israel's religious status quo. *The Times of Israel* [online]. 10. 7. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z:

<https://www.timesofisrael.com/court-rules-online-civil-marriage%D7%93-valid-upending-israels-religious-status-quo/?fbclid=IwAR0fbzVWj9dUL1FFJzEd8gHQMd1UeJ33oYBSID7WsFEIA5Fai0sGipp3xPk>;

¹³⁷ STAFF, TOI. Burial of acclaimed Israeli guitarist proves difficult due to his non-Jewishness. *The Times of Israel* [online]. 1. 10. 2019 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z:

<https://www.timesofisrael.com/burial-of-acclaimed-israeli-guitarist-proves-difficult-due-to-his-non-jewishness/>; Civil Burial in Israel – If You Will It, It Is No Dream. *Hiddush* [online].

21. 5. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: [https://hiddush.org/article-23405-](https://hiddush.org/article-23405-0Civil_Burial_in_Israel_%E2%80%93_If_You_Will_It_Is_No_Dream.aspx)

[0Civil_Burial_in_Israel_%E2%80%93_If_You_Will_It_Is_No_Dream.aspx](https://hiddush.org/article-23405-0Civil_Burial_in_Israel_%E2%80%93_If_You_Will_It_Is_No_Dream.aspx)

rokem 2020,¹³⁸ kdy se několik izraelských párů sezdalo prostřednictvím svatby na dálku, a to pod záštitou státu Utah ve Spojených státech amerických. Následně páry podaly oficiální žádost na Úřadě pro obyvatelstvo a přistěhovalectví v Izraeli o registraci sňatku uzavřeného v zahraničí. Tento požadavek byl schválen. Avšak tehdejší ministr vnitra Arje Deri (v letech 2016–2021 úřadující ministr vnitra), jenž je předsedou ultraortodoxní strany Šas, tento proces pozastavil a nařídil celou záležitost přezkoumat. Následně další manželské páry, které uzavřely manželský sňatek pod záštitou státu Utah, podaly žalobu na Ministerstvo vnitra s žádostí o schválení jejich rodinného statusu. V červnu 2021 tehdejší ministr vnitra Deri nechal zveřejnit právní stanovisko Ministerstva vnitra ve věci svatby na dálku v červnu 2020. Žadatelé o online sňatek se nacházeli fyzicky v Izraeli, čímž podléhají místním zákonům, které tento proces neuznávají. Na začátku ledna 2021 nastoupila do funkce Ajelet Šaked (za stranu *Jamina*, kde působila do konce roku 2022), jež se rozhodla do věcí nezasahovat a přenechala rozhodnutí jednotlivým úřadům. A tak byla rozhodujícím aspektem platná dokumentace sňatku, která je vydaná státem Utah. V červenci 2022 bylo vydané oficiální stanovisko Okresního soudu v Lodu, na jehož základě jsou úředníci Ministerstva vnitra povinni registrovat online sňatky, které byly uzavřeny na dálku pod záštitou úřadu zmíněného amerického státu.

Jedná se tak o neobvyklé rozhodnutí nabourávající dosavadní pravidlo nutnosti opustit Stát Izrael a zároveň se otevírá nový způsob, jak docílit občanského sňatku v náboženském státě. Tradiční ortodoxní skupiny toto rozhodnutí okresního soudu neuznávají, ba naopak jej považují za snahu o oslabení náboženské podstaty a statu quo. Přestože Stát Izrael nemá ukotvený civilní sňatek, musí Ministerstvo vnitra registrovat manželský pár, a to jak v případě uzavření sňatku v zahraničí, tak na základě online sňatku garantovaným městem Utah. Tento způsob sňatku se rozmohl v posledních letech také z důvodu pandemie covid-19, která tak mnohým párům znemožnila sezdání, což byl právě důvod, proč americký stát Utah zahájil v prosinci 2019

¹³⁸ Ma hahitchanut le-nesuim ezrechim be-Jisra'el. *Jediot Achronot* [online]. 1. 7. 2021 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5959351,00.html>; SHARON, Jeremy. Court rules online civil marriages valid, upending Israel's religious status quo. *The Times of Israel* [online]. 10. 7. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/court-rules-online-civil-marriage%D7%93-valid-upending-israels-religiousstatusquo/?fbclid=IwAR0fbzVWj9dUL1FFJzEd8gHQMd1UeJ33oYBSID7WsFEIA5Fai0sGipp3xPk>

obřady na dálku. V tu dobu však nikdo netušil, že by rozhodnutí mohlo napomocť i párům žijícím v Izraeli.¹³⁹

Kromě sňatků na dálku probíhaly v únoru roku 2022 diskuse týkající se umožnění občanských sňatků na zahraničních konzulátech v Izraeli. Tím by tak odpadla nutnost cestovat do zahraničí. Autorkou tohoto návrhu je Sharren Haskel, která je zároveň členkou politické strany *Tikva Chadaša* („Nová naděje“). Tento návrh projednávala s Matanem Kahanou, dnes již bývalým ministrem pro náboženské služby, jenž je také členem politické pravicové strany *Hajamin haChadaš* („Nová pravice“). Avigdor Lieberman naopak vyzývá vládu, aby zahájila legalizaci civilního sňatku bez jakýchkoliv podmínek.

Cílem snahy Matana Kahana bylo zabránit potencionálním smíšeným sňatkům, které považuje za zásadní problém Státu Izrael. Tuto novou změnu v přístupu k civilním sňatkům podporuje i ortodoxní hnutí *Ne'emanaj Tóra ve-avoda* („Přivrženci Tóry a práce“). V současné době se velmi často stává, že se ortodoxní Židé v Izraeli rozhodnou uzavřít náboženský i civilní sňatek pro případ emigrace do zahraničí, jelikož náboženský sňatek není státními orgány jiných zemí mnohdy uznáván.¹⁴⁰

4.2.2 Levirátní manželství

Na rozdíl od poměrně novodobé problematiky současných sňatků, jež vyvstala se vznikem židovského státu, koncept levirátního manželství (*jibum*) vychází z tisícileté tradice. Jedná se o povinnost švagra oženit se s vdovou svého bratra. Do židovského práva se výše zmíněné dostalo na základě vzájemného působení jednotlivých kultur. Výchozími zdroji této zákonitosti jsou pátá kniha Mojžíšova, příběh Judy a Tamar a Kniha Rút. Cílem tohoto institutu je zachování rodinného majetku, a především mužského rodu a jména. JUDr. Michaela Knollová to ve svém článku *Levirát (u Chetitů a Hebrejců)*

¹³⁹ SHARON, Jeremy. Court rules online civil marriages valid, upending Israel's religious status quo. *The Times of Israel* [online]. 10. 7. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/court-rules-online-civil-marriage%D7%93-valid-upending-israels-religiousstatusquo/?fbclid=IwAR0fbzVWj9dUL1FFJzEd8gHQMd1UeJ33oYBSID7WsFEIA5Fai0sGipp3xPk>

¹⁴⁰ MALTZ, Judy. "Blockbuster reform would allow Israeli civil marriage – and severely limit aliyah." *Haaretz*, 15. 2. 2022, Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-02-15/ty-article/blockbuster-reform-would-allow-israeli-civil-marriage-and-severely-limit-aliyah/0000017f-ed42-d4a6-af7f-ffc613aa0000>.

z roku 2011 interpretuje jako zachování mužského rodu v souvislosti s mesiášským očekáváním. Navzdory tomu je možné levirátní sňatek odmítnout, a to pouze na základě nesouhlasu muže. Tomuto nesouhlasu se říká chalice (vyzutí, anebo odstranění obuvi).¹⁴¹ Prostřednictvím tohoto obřadu může žena uzavřít jiný svazek, anebo se navrátit k životu, který měla před sňatkem. Muž předstoupí před radu starších vyzývající ho ke splnění povinností vůči svému bratrovi. Pokud dojde k odmítnutí, vdova si musí vyzout botu, plivne muži do tváře a pronese určitý text. Podstatnou podmínkou je dodržení intervalu 90 dnů od úmrtí manžela ženy, kdy je možné poukázat na to, zda daná žena není těhotná se zemřelým manželem. Jedná se o velmi kontroverzní proces, který je navíc pro ženy velmi často traumatický.

Pohled na levirátní manželství a jeho význam se dodnes liší. „*Zatímco Aškenázové byli nakloněni k ohleduplnému přístupu k ženám, orientální tradice byla zaměřena opačně, Sefardové, či spíše jejich přístup pak byl někde mezi těmito názory.*“¹⁴² V roce 1950 Vrchní rabinát v Jeruzalémě vydal nařízení, v němž upřednostnil chalicu před levirátním sňatkem, a vydal zákaz bigamie pro všechny etnické skupiny žijící na území Izraele. Proti Jeruzalémskému zákazu se ohradila významná náboženská autorita, sefardský rabín Ovadja Josef, který toto nařízení odmítl a považoval ho za neplatné. Aškenázští a sefardští Židé mají rozdílný přístup ve vztahu k levirátnímu manželství. Sefardští Židé na rozdíl od aškenázských tento jev nevyklučují. V minulosti platilo, že pokud se židovská sefardská komunita nacházela v zemi s dominantní monogamní kulturou, pak je nutné se této tradici podřídít. Zejména u orientálních Židů tradice levirátních sňatků přetrvávala do roku 1950. V tuto chvíli je v Izraeli polygamie zakázaná a může být povolena pouze v mimořádných případech,¹⁴³ ovšem stále se setkáme s různými názory a pohledy na povinnost levirátu. Každoročně je součástí této problematiky

¹⁴¹ viz NEWMAN, Jaakov, SIVAN, Gabri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992, s. 50. ISBN 80-900895-3-4.

¹⁴² KNOLLOVÁ, Michaela. Levirát (u Chetitů a Hebrejců). In: *Dny práva 2011 – Days of Law 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 12. ISBN 978-80-210-5917-7. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky>

¹⁴³ KNOLLOVÁ, Michaela. *Levirátní manželství v židovské společnosti – inspirační zdroje, kořeny a vybrané aspekty vývoje*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova, s. 55.; RADZYNER, Amihai. Halakha, Law, and Worldview: Chief Rabbis Goren and Yosef and the Permission to Marry a Second Wife in Israeli Law, *Dine Israel*, 2018, vol. 32. ISSN 0070-4903, s. 261, Dostupné z: law.tau.ac.il [online], poslední revize neuvvedena [2023-04-07]. Dostupné z: https://law.tau.ac.il/sites/law.tau.ac.il/files/media_server/law_heb/dine_israel/published/publish_ed_LB/P%D6%B9_EN/10Radzyner.pdf.

několik desítek žen. Na tento proces lze nahlížet z halachického, rodinného a osobního hlediska. Často se však jedná o velmi emotivní událost pro ovdovělou ženu a její rodinu.¹⁴⁴

Centrum pro poskytování pomoci „Itim“ je od roku 2002 neziskovou organizací, která se snaží být nápomocná všem židovským obyvatelům v izraelské náboženské byrokracii.¹⁴⁵ Každý rok se na toto centrum obrací několik ovdovělých žen s prosbou o podporu během procesu chalica, a to jak před obřadem, tak i po něm. Poukazují na necitlivý, strohý přístup a upozorňují na trauma, které jim tento obřad způsobí. „*První schůzka s rabinátem byla strohá a nepříjemná. Cítila jsem se ponížena,*“ popisuje jedna z žen. Jiná uvedla, že se cítí ztracená, naštvaná a zoufalá. Skoro se rozhodla přerušit celý proces, a to i za cenu, že zůstane ve stavu „aginit“ (druh vdovectví).¹⁴⁶

Velmi častým tématem, které se ve výpovědích žen opakovalo, byla samota. Během samotného procesu žena zůstává osamocena oproti deseti mužům („*minjan gvarim*“), kteří jsou nezbytnou součástí procesu chalica. V mnoha případech se k minjanu připojují i další muži, již se zúčastní procesu v rámci svého studia, anebo z důvodu ojedinělé možnosti tento obřad vidět na živo. Žena se tak dostává do nepříjemné pozice, kdy je obklopena několika muži, aniž by vedle sebe sama měla někoho blízkého. Žádost jedné z žen podaná prostřednictvím neziskové organizace Itim s prosbou o povolení dalšího účastníka byla odmítnuta. Představitel rabinátu zamítl prosbu o doprovod, kterou považoval za nevhodnou a zbytečnou.¹⁴⁷

4.3 Stravování

V této podkapitole jsou popsány stravovací zvyky v židovské kultuře (*kašrut*), které jsou jedním z dalších podstatných aspektů judaismu. Stravovací

¹⁴⁴ KNOLLOVÁ, Michaela. Levirát (u Chetitů a Hebrejců). In: *Dny práva 2011 – Days of Law 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 1–16. ISBN 978-80-210-5917-7. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky>

¹⁴⁵ ITIM: *Our Story* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.itim.org.il/en/history/>

¹⁴⁶ KAPLAN, Elad. Lo dibaarnu od al-chalica. <https://toravoda.org.il> [online]. srpen–září 2017 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://toravoda.org.il/-על-חליצה-אלעד-לא-דיברנו-עוד-כתבה/לד-דיברנו-עוד-על-חליצה-אלעד-לא-דיברנו-עוד-כתבה/לד-דיברנו-עוד-על-חליצה-אלעד-לא-דיברנו-עוד-כתבה/?fbclid=IwAR2ILUCdtxrxkBodJYKMEQM9jdtb311vDZY80JMm2gXVikU509S28rikvuA>

¹⁴⁷ KAPLAN, Elad. Lo dibaarnu od al-chalica. <https://toravoda.org.il> [online]. srpen–září 2017 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://toravoda.org.il/-על-חליצה-אלעד-לא-דיברנו-עוד-כתבה/לד-דיברנו-עוד-על-חליצה-אלעד-לא-דיברנו-עוד-כתבה/?fbclid=IwAR2ILUCdtxrxkBodJYKMEQM9jdtb311vDZY80JMm2gXVikU509S28rikvuA>

zákony jsou přesně předepsané, ale i tak dochází k odlišným interpretacím, jež mohou být identifikátorem pro danou komunitu nebo jednotlivce. Každá židovská komunita či jednatelce mají proto velmi často vlastní přístup k náboženským předpisům. Stravovací zvyky vycházejí z období východu z Egypta, kdy byl stanoven zákaz jíst určitý druh zvířat a zároveň bylo nařízeno nejíst dohromady maso a mléko. Na dodržování stravovacích pravidel může být v izraelské společnosti pohlíženo jako na politický postoj, odmítání asimilace či jako na odkaz k židovské kultuře a tradicím. Naopak nedodržování lze vnímat jako projev nesouhlasu s náboženským monopolem a současnou vládní koalicí nebo snahou, jak porušit zavedenou zvyklost. Stravovacími pravidly a rituály se dlouhodobě zabývají antropologové. V roce 1966 napsala významná antropoložka Mary Douglas knihu *Purity and Dangers*,¹⁴⁸ ve které popsala svůj obsáhlý výzkum týkající se náboženských omezení. V rámci tohoto výzkumu zmínila stravovací návyky židovských komunit mimo Stát Izrael. Co se týká budování židovské identity a jejího vztahu ke košer stravě, doposud nebylo napsáno mnoho studií. Práce *Teach Me How to Eat Like an Israeli: Nationhood, Food Culture and Identity in Israel*¹⁴⁹ antropoložky Claudie Raquel Prieto Piastro, absolventky King's College London, je jednou z mála prací na uvedené téma. Zabývala se terénním výzkumem, v němž v letech 2015 a 2016 zkoumala vztah jednotlivých sektorů ke košer stravování v Izraeli. Avšak v posledních letech byla publikována řada prací, které se zabývají obecnou propojeností národní identity a každodennosti. V kontextu stravování stojí za zmínku i výzkum indicko-amerického antropologa Arjuna Apparuaiho,¹⁵⁰ jenž zkoumá vztah jídla a národní identity v Indii. Je nezbytné podotknout, že tradiční stravování není jediný aspekt určující způsob našeho stravování. Dalším významným elementem je paměť, která spojuje minulé zvyky s přítomností. Může se jednat o ztracené komunity, domy, rodinné příslušníky, jež si prostřednictvím stravovacích zvyků vybavujeme. Stravování v Izraeli je odrazem válek, politických změn a přistěhovaleckých vln tvořící současnou izraelskou identitu. Rozptýlené židovské komunity v Evropě v průběhu staletí

¹⁴⁸ viz: DOUGLAS, Mary. 1984. *Purity and Danger: An Analysis of Concept of Pollution and Taboo*. London: Routledge. ISBN neuváděno.

¹⁴⁹ PRIETO PIASTRO, Claudia Raquel. *Teach Me How to Eat Like an Israeli: Nationhood, Food Culture and Identity in Israel*. London, 2017. Dizertační práce. King's College London. Dostupné z: https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/102131037/2018_Prieto_Piastro_Claudia_1217496_ethesis.pdf

¹⁵⁰ APPADURAJ, Arjun. How to make a national cuisine: cookbooks in contemporary India. *Comparative studies in society and history*, 30 (1), s. 3–24. ISSN neuváděno.

budovaly své ojedinělé zvyky. Například aškenážští Židé se díky stravování snaží připomenout chudobu a pronásledování, zatímco zvyky sefardských Židů odrážejí kulturní rozmanitost spojenou s oblastí, z níž pocházejí. Jediným společným bodem jednotlivých sektorů bylo a stále zůstává dodržování základních košer principů.¹⁵¹

4.3.1 Konzumace vepřového masa

Odmítání konzumace vepřového masa má pro židovský národ kulturní opodstatnění. O tomto náboženském zákazu bylo napsáno mnoho rozdílných názorů. Významný židovský filosof Maimonides odůvodnil zákaz konzumace vepřového masa tím, že je prase nositelem nemocí.¹⁵² Na rozdíl od toho antropolog Marvin Harris pravidla židovského stravování přisuzuje ekonomickým a ekologickým důvodům.¹⁵³ Archeologové Israel Finkelstein a Neil Ašer Silberman zákaz vepřového masa argumentují snahou židovského národa se na Blízkém východě odlišit.¹⁵⁴ V období formování izraelského národa se otázka konzumace vepřového masa stala ústředním aspektem židovské identity. Chování prasat se stalo součástí dennodenního života zejména v křesťanských vesnicích v oblasti dnešního Státu Izrael. Podstatný zlom nastal v 50. letech 20. století, kdy došlo k několika veřejným a parlamentním debatám o židovském státě a jeho demokratických principech.¹⁵⁵ V tomto období pověřil izraelský parlament místní úřady, aby se vyjádřily ke konzumaci vepřového masa. Většina měst bez váhání odsouhlasila omezení chovu a prodeje vepřového masa. Pozoruhodný je fakt, že Tel Aviv bylo prvním městem, které uvedené odsouhlasilo. Autorka knihy z roku 2007

¹⁵¹ PRIETO PIASTRO, Claudia Raquel. Keeping Kosher in Tel Aviv: Jewish Secular and Religious Identity in Israel. *Graduate Journal of Food Studies* [online]. <https://gradfoodstudies.org/>, 2017, 4(1), s.11–18 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: doi:10.21428/92775833.d9874b78

¹⁵² viz dále v knize: MAIMONIDES, Moses. *The Guide for the Perplexed*. Second edition. USA: Routledge & Kegan Paul, 1904. ISBN: Neuvedeno. Dostupné z:

https://www.sefaria.org/Guide_for_the_Perplexed%2C_Part_3.41?lang=bi&with=all&lang2=en
¹⁵³ viz dále v knize: HARRIS, Marvin. *The Sacred Cow and the Abominable Pig: Riddles of Food and Culture*. USA: Touchstone Books, 1987. ISBN 978-0671633080.

¹⁵⁴ viz dále v knize: SILBERMAN, Neil, Asher, FINKELSTEIN, Israel. *The Bible Unearthed: Archaeology's New Vision of Ancient Israel and the Origin of Its Sacred Texts* [online]. Reprint edition. USA: Touchstone, 2002. ISBN 978-0684869131. Dostupné také z:

<https://www.amazon.com/Bible-Unearthed-Archaeologys-Vision-Ancient/dp/0684869136>

¹⁵⁵ VERED, Ronit. Prescribing Pork in Israel. *Gastronomica: The Journal for Food Studies* [online]. 2010, Issue 3(volume 10), s. 19–22. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: doi:10.1525/gfc.2010.10.3.19

Outlawed Pigs: Law, Religion, and Culture in Israel profesorka práv Dophne Barak-Erez¹⁵⁶ zmiňuje, „že ačkoli zákonodárci patřili převážně k náboženským stranám, iniciativa byla podporována sekulárními Izraelci, z nichž téměř všichni byli vychováni v souladu s historickým židovským tabu vůči prasatům. Izraelci všech politických a náboženských přesvědčení se snažili sjednotit se na tomto národním étosu.“¹⁵⁷

Za dobu své existence Stát Izrael přijal dva zákony omezující chov, dovoz a porážku vepřového masa. V roce 1962 byl přijat zákon o zákazu chovu a porážky vepřového masa. Tento zákaz se netýká vědecké činnosti a oblasti s křesťanskou většinou. Avšak stále se objevovaly tendence tento zákaz uzákonit úplně. Až v roce 1994 byl schválen zákon zakazující dovoz nekošer masa na území Státu Izrael. Emigrace z bývalého Sovětského svazu v 90. letech minulého století však zvýšila distribuci nekošer masa. Vepřové maso se stalo dostupnější než kdykoliv předtím. Důvodem byla neznalost ruských přistěhovalců, kteří dlouhodobě nemohli praktikovat židovské náboženství, a proto jejich znalost byla velmi omezená (dále viz první kapitola). Reakcí náboženských stran byla snaha postavit prodej vepřového masa mimo zákon a uzavřít uzemnění. V roce 2004 Nejvyšší soud toto zcela odmítl. Téma vepřového masa a jeho konzumace však stále zůstává uvnitř židovského státu velmi citlivou záležitostí a představuje doposud tabu pro izraelskou židovskou společnost. I když je pro sekulární Židy konzumace vepřového masa nemyslitelná, nemají problém s nekošer potravinami jako takovými. Nevšední událostí se stala oslava nově vydané sbírky receptů vepřového masa dr. Eliho Landaua, která je první vydanou kuchařkou v hebrejském jazyce tohoto druhu.¹⁵⁸ V rámci pořádané oslavy v Tel Avivu se podávaly různé pokrmy vepřového masa. Vydání kuchařky izraelští nakladatelé zcela odmítli, dokonce jednotlivá knihkupectví odmítala knihu prodávat. Landau byl tak v roce 2010 nucen vydat knihu na vlastní náklady. Kniha receptů nese název Bílé maso, což je slovní hříčka hovorové hebrejštiny pro zakázané maso, a odkazuje na období Britského mandátu ve 20. letech 20. století, kdy byly vydány

¹⁵⁶ BARAK-EREZ, Dophne. *Outlawed Pigs: Law, Religion, and Culture in Israel*. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2007. ISBN 978-0299221607.

¹⁵⁷ VERED, Ronit. Prescribing Pork in Israel. *Gastronomica: The Journal for Food Studies* [online]. 2010, Issue 3(Volume 10), s. 19–22. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: doi:10.1525/gfc.2010.10.3.19

omezující předpisy. V současném Izraeli existuje okolo 28 farem na chov prasat nacházející se většinou na severu země. Prasečí farmy každoročně poskytují přibližně 170 000 prasat. Podle místních náboženských komunit se farmy nenacházejí na území Zaslíbené země, neboť se prasata nechovají na půdě, ale v dřevěných ohradách, čímž neznečišťují svatou zemi. Dodnes je v izraelské společnosti vnímán symbol prasete negativně. Narativ o vepřovém mase je přirovnáván k negativním až hanlivým jevům, jenž je často spojován s antisemitismem. Mnoho přeživších má zase vepřové maso spojeno s útlakem a pocitem ponížení během druhé světové války, kdy jej byli často nuceni jíst.¹⁵⁹

4.3.2 Svátek nekvašených chlebů

Svátek Pesach připomíná Židům období osvobození z egyptského otroctví. Jedná se o jednu z nejvýznamnějších židovských událostí jak v samotném Izraeli, tak i mimo něj. Z výzkumu Pew Research Center vyplývá, že se zhruba 93 % Židů¹⁶⁰ účastní sederové večeře, což poukazuje na důležitost tohoto svátku pro všechny sektory. Data poskytnutá Izraelským statistickým úřadem z roku 2009 poukazují na to, že se devět z deseti Židů ze sekulárního a tradičního sektoru účastní sederu, což platí dodnes. Uvedené potvrzuje, že seder už není jen náboženskou záležitostí, ale i lidovým, folklórním zvykem, tudíž je participace na něm součástí židovské a izraelské identity, byť dotyčný není věřící. Podle průzkumu, který se uvádí v knize *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*, pak celkem 90 % respondentů potvrdilo, že buď sami tento svátek slaví, anebo jsou pozváni na oslavu. Význam této události tak lze srovnat s oslavou Nového židovského roku Roš Hašana. V současnosti dochází k politickým debatám, zda by měl během

¹⁵⁸ VERED, Ronit. Prescribing Pork in Israel. *Gastronomica: The Journal for Food Studies* [online]. 2010, Issue 3(volume 10), s. 19–22. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: doi:10.1525/gfc.2010.10.3.19

¹⁵⁹ VERED, Ronit. Prescribing Pork in Israel. *Gastronomica: The Journal for Food Studies* [online]. 2010, Issue 3(volume 10), s. 19–22. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: doi:10.1525/gfc.2010.10.3.19

¹⁶⁰ Jewish beliefs and practices. *Pew Research Center* [online]. 8. 3. 2016 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/religion/2016/03/08/jewish-beliefs-and-practices/#attending-a-passover-seder-among-most-popular-jewish-rituals-in-israel>

tohoto svátku panovat zákaz chamecu. Je však otázkou, zda je státní zásah do těchto zažitých tradic zapotřebí, či nikoliv.¹⁶¹

Poměrně aktuálním problémem je otázka chamecu¹⁶² v izraelských nemocnicích. V minulém roce dokonce vyvolal uvnitř izraelské společnosti rozkol. Zákon o zákazu chamecu v nemocnicích byl na konci ledna 2023 předložen k projednání ultraortodoxní politickou stranou *UTJ*.¹⁶³ V březnu tohoto roku byl schválen zákon týkající se zákazu chamecu, z toho 48 členů jej podpořilo, zatímco 43 hlasovalo proti.¹⁶⁴ Samotný zákaz prodeje nekvašeného chleba byl uzákoněn před zhruba 40 lety a týkal se především židovských lokalit. Přesto se často setkáváme s prodejem chamecu v době tohoto svátku v obchodech a restauracích. Vymáhání zákona o zákazu se jen těžko uplatňuje v realitě, a tak podnikům většinou v prodeji chamecu nic nebrání. Tento jev se tak s největší pravděpodobností stane i v případě schválení zákazu chamecu v nemocnicích během Pesachu, na což upozorňuje profesor dr. Shuki Friedman. „*Zákon, stejně jako celý spor o chamecu v nemocnicích z minulého Pesachu, je příznakem nemoci, která zachvátila izraelskou veřejnost ze všech stran – nemoc moci, těžkopádných rozhodnutí a kmenových válek.*“¹⁶⁵ Na rozdíl od zákonů, s nimiž se ztotožňuje pouze část obyvatel, by mohl mít společný dialog a vzájemný respekt daleko větší efekt na společném soužití.¹⁶⁶

Mnoho nemocnic během Pesachu doposud zavádělo přísnou kontrolu potravin, které byly vnášeny do areálu. V roce 2020 však došlo k soudnímu rozhodnutí, na jehož základě byla tato opatření shledána za nezákonné. I přesto, že došlo k politickému tlaku ze strany tehdejšího ministra zdravotnictví

¹⁶¹ FUCHS, Camil, and Shmuel Rosner. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019, s. 92–95. ISBN 978-9657549261.

¹⁶² Označení pro kvašené jídlo, které je o svátku Pesach zakázané. NEWMAN, Jaakov, SIVAN, Gabri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992, s. 50. ISBN 80-900895-3-4.

¹⁶³ SHPIGEL, Noa, Jonathan LIS. Knesset Bans Bread in Hospitals Over Passover, Enshrining Jewish Religious Edict Into Law. *Haaretz* [online]. 28. 3. 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-03-28/ty-article/.premium/knesset-passes-chametz-law-forbidding-leavened-bread-in-israeli-hospitals/00000187-1e4e-d7c4-ab8f-fe6e03ac000>

¹⁶⁴ GROSS, Judah Ari. UTJ submits bill to ban hametz from hospitals during Passover. *The Times of Israel* [online]. 23. 1. 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z:

<https://www.timesofisrael.com/utj-submits-bill-to-ban-hametz-from-hospitals-during-passover/>

¹⁶⁵ FRIEDMAN, Shuki. The unhealthy law against chametz in hospitals. *The Jewish People Policy Institute* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://1url.cz/frOfs>

¹⁶⁶ FRIEDMAN, Shuki. The unhealthy law against chametz in hospitals. *The Jewish People Policy Institute* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://1url.cz/frOfs>

Nicana Horowitze a člena levicové politické strany Meretz („Energie“),¹⁶⁷ který se řídil rozhodnutím Nejvyššího soudu a tvrdil, že se jedná o náboženský nátlak. Poslankyně strany *Jamina* Idit Silman se zastávala náboženských opatření, za což byla tehdejší opozicí ostře kritizována. Poté, co na ni byl vyvíjen tlak, se rozhodla z tehdejší koalice rezignovat. Silman svoji rezignaci odůvodňovala tím, že „nemůže být součástí rozhodnutí, které škodí židovské identitě Státu Izrael a židovskému národu“.¹⁶⁸ Jako jeden z důvodů uvedla, že i během holokaustu Židé dodržovali půst a nejedli chamec. Podle jejího názoru je iniciativa Horowitze neúctou této památky. Na druhou stranu sekulární fórům tvrdí, že Silman svou snahou ohrožuje pacienty, kteří mají vážná onemocnění.¹⁶⁹ Jedná se o jeden z mála příkladů současných názorových odlišností, jež jsou dennodenní součástí Státu Izrael.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Meretz. *www.jewishvirtuallibrary.org* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/meretz-political-party>

¹⁶⁸ STAFF, Toi. Bennett's government in crisis as whip Silman quits, stripping coalition of majority. *Times of Israel* [online]. 6. 4. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/in-dramatic-move-whip-silman-quits-government-robbing-coalition-of-majority/>

¹⁶⁹ SOKOL, Sam. Israeli Coalition Whip Invokes Holocaust, Calls to Oust Minister Over Passover Dispute. *Haaretz* [online]. [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-04-03/ty-article/.premium/israels-coalition-chairwoman-calls-for-ministers-ouster-over-passover-food-dispute/00000180-5b92-db1e-a1d4-dff3e2af0000>

¹⁷⁰ GROSS, Judah Ari. UTJ submits bill to ban hametz from hospitals during Passover. *The Times of Israel* [online]. 23. 1. 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/utj-submits-bill-to-ban-hametz-from-hospitals-during-passover/>

5 ROZHOVORY

Níže uvedené rozhovory vycházejí z analýzy Gutmannova centra, které se dlouhodobě zabývá postojem židovského obyvatelstva vůči religiozitě, státu a veřejnému životu. V letech 1991, 1999 a 2009 se uskutečnily rozhovory napříč židovskou společností žijící v Izraeli, na jejichž základě bylo možné zhodnotit postoje jednotlivých sektorů k religiozitě včetně vzájemných vztahů a vlivů mezi jednotlivými skupinami.¹⁷¹ Tyto průzkumy jasně znázorňují rozmanitost izraelské společnosti. Prostřednictvím nestrukturalizovaných rozhovorů provedených v letech 2022 a 2023 se autorka této práce snažila přijít s vlastními poznatky, které v omezeném počtu poukazují na různorodost uvnitř tohoto státu. Jednotlivá témata rozhovorů by mohla sloužit jako zdroj pro samostatný kvalitativní výzkum. Rozhovory probíhaly prostřednictvím dotazování v hebrejském, českém a anglickém jazyce. V některých případech byly rozhovory vedeny ve vícero jazycích najednou nebo s pomocí neverbální komunikace. Cílem je získat vlastní poznatky napříč jednotlivými sektory v Izraeli zabývající se tématy: náboženství v současném Izraeli, oslavy svátky bar / bat micva (dále jen bar micva) a jeho důležitosti, zákazu otevírání obchodů o šabatu, prodejem vepřového masa a otázkou práva návratu, jak by mělo být chápáno. Výsledky rozhovorů poukazují na pohledy jednotlivých respondentů, které odrážejí současnou náladu a politickou realitu Státu Izrael.

Dotazované osoby dodnes žijí v Izraeli, anebo v dané zemi dlouhodobě žili a stále tam pravidelně dojíždějí za účelem sebevzdělávání či práce. Většina žijících respondentů se v Izraeli plnohodnotně integrovala a plynně hovoří v hebrejském jazyce, nicméně během prováděných rozhovorů se autorka setkala i s osobami, které upřednostňovaly mateřský jazyk. Jednalo se zcela o ojedinělou zkušenost, která je níže popsána. Je však důležité zmínit, že přestože mluvili plynně v hebrejském jazyce, doma většinou hovořili ve svém rodném jazyce. Na rozdíl od analýzy Gutmannova centra jsou všichni uvedení respondenti osoby s právem návratu. Rozhovory jsou pro přehlednost

¹⁷¹ ARIAN, Asher, KEISSAR-SUGARMEN, Ayala. A Portrait of Israeli Jews: Beliefs, Observance, and Values of Israeli Jews. *The Israel Democracy Institute* [online]. 2009 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: https://en.idi.org.il/media/5439/guttmanavichaireport2012_engfinal.pdf s. 11–12.

uspořádány podle národnostního charakteru jedinců na základě vlastního posouzení.¹⁷²

5.1 Respondenti původem z České republiky

Vztah náboženství a státu není možné jednoznačně definovat, neboť každý jedinec jej vnímá jinak a je ovlivněn kulturním a historickým pozadím. Není tak možné určit, co je správné a co nikoli. Všichni účastníci měli svébytný pohled na vývoj vztahu státu a náboženství. V obecné rovině měl mnohdy několik společných jmenovatelů, ale při hlubší analýze bylo možné si povšimnout, že každý pohled byl ojedinělý. Nejednou byli praktikující respondenti pro pozorovatele v některých ohledech více srozumitelní, protože jejich hlavním argumentem v jakékoliv záležitosti byla víra. Vypovídají o tom níže uvedené rozhovory vedené s tradičními rabíny původem z České republiky, kteří se celoživotně věnují studiu tóry. První dotazovanou osobou¹⁷³ je absolvent náboženské školy *Merkaz ha-rav* (Centrum rabínů, dále jen *Merkaz ha-rav*) a ješivy *ha-Kotel* (Zdi nářků), kde studoval víc než dvanáct let. V současnosti působí jako rabín. Stát Izrael pokládá za místo, kde má žít každý halachický Žid. Velký vliv na něm zanechala zmíněná škola, která představuje tradiční pohled na judaismus. Ješiva *Merkaz ha-rav* dodnes umožňuje studium judaismu pouze mužům, nikoliv ženám. Zakladatel této ješivy je významným rabínem, jenž měl důležitý vliv na náboženství v Izraeli, jak již bylo v této práci zmíněno. Na směřování Státu Izrael pohlíží respondent skrze náboženské normy, které jsou podle něj základem židovského národa. Zákaz otevírání obchodů o šabatou považuje za správné. Odůvodňuje to tím, že v jiných zemích jsou obchody zavřené v neděli. Oslavu *bar micva* pokládá za důležitý milník každého židovského dítěte. Současnou vládu nehodnotí ani pozitivně, ani negativně, avšak židovskou podstatu Státu Izrael považuje za důležitou součást identity každého Žida.

Druhý respondent je tradiční Žid žijící dlouhodobě na severu Izraele a je vzdělaný nejen v náboženském, ale také v akademickém směru. Podle jeho názoru by měl hrát důležitou roli Vrchní rabinát. Izrael je jediná země, která

¹⁷² PRIETO PIASTRO, Claudia Raquel. Keeping Kosher in Tel Aviv: Jewish Secular and Religious Identity in Israel. *Graduate Journal of Food Studies*, 2017, 4(1), s.11–18 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: doi:10.21428/92775833.d9874b78

¹⁷³ Respondent č.1, osobní rozhovor, Jeruzalém, 21. 7. 2022.

byla založena jako židovský stát. Judaismus má podle něj mnoho specifik a je odlišný od ostatních náboženství. Židé jsou podle něj povinni dodržovat zákony Tóry tak, jak nařídil Hospodin. Jedná se například o kašrut, rodinné otázky jako zákaz smíšených sňatků, nida,¹⁷⁴ omezení pro koheny. Tradici bar micva vnímá jako důležitou událost stejně jako předchozí dotazovaná osoba. Pokud se jedná o zavírání obchodů o šabatu, považuje to za židovskou povinnost. Obchodování o šabatu je zakázané a peníze jsou mukce.¹⁷⁵ Podle rabína je důležité si najít židovského partnera, což je velký problém diaspory, kde dochází ke smíšeným sňatkům. Podstatný je podle něj také fakt, aby konverze probíhala v souladu s halachou, neboť to napravuje smíšená manželství. Zákon o návratu by upravil podle halachy. „Zákon z roku 1970 měl za cíl umožnit aliju ze Sovětského svazu, kteří v drtivé většině žili ve smíšených manželstvích, anebo měli pouze židovského otce,“¹⁷⁶ dodává rabín.¹⁷⁷

Jednou z dalších osob je respondentka, která je také původem z České republiky.¹⁷⁸ Tato osoba přestoupila na judaismus a rozhodla se po rozvodu se svým manželem odcestovat do Izraele, kde žije dodnes a žíví se jako průvodkyně. Současný pohled na judaismus a stát charakterizuje balancováním mezi dvěma extrémami, které bylo doposud úspěšné. Část společnosti žijící v Izraeli podle ní směřuje k teokracii, zatímco jiná chce demokracii západního typu s oddělením náboženství od státu. S příchodem nové vlády však nyní podle názoru respondentky hrozí přechod k teokracii, což považuje za nebezpečné. Zavření obchodů o šabatu pokládá za nezbytnou součást života v jediném židovském státě na světě. V otázce partnerů je respondentka jednoznačně nakloněna volbě židovského partnera, zejména pokud budou žít v Izraeli. Vepřové maso by se podle ní nemělo prodávat, jelikož je cizí jak Židům, tak Arabům. Na právo návratu nemá jednoznačný názor. Pokud by bylo definované podle halachy, měla by být umožněna přístupnější konverze pro všechny, kdo se cítí jako Židé.

¹⁷⁴ Menstruující žena, dále viz NEWMAN, Jaakov, SIVAN, Gabri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992, s. 127–128. ISBN 80-900895-3-4.

¹⁷⁵ Jakýkoliv předmět, se kterým se podle židovského zákona nesmí o šabatu manipulovat. NEWMAN, Jaakov, SIVAN, Gabri'el. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992, s. 123. ISBN 80-900895-3-4.

¹⁷⁶ Respondent č. 2, online rozhovor, 20. 3. 2023.

¹⁷⁷ Respondent č. 2, online rozhovor, 20. 2. 2023.

¹⁷⁸ Respondentka č. 3, online rozhovor, 7. 8. 2022.

5.2 Respondenti původem ze Sovětského svazu

Ruští Židé tvoří nezanedbatelnou část obyvatel Státu Izrael. Ve vesnici Bejt Arije v oblasti Západního břehu žije ruskojazyčná rodina, která se v 90. letech přestěhovala do Izraele z bývalého Sovětského svazu. Část z rodiny se odstěhovala do Spojených států. Jejich vztah k náboženství je především pragmatický. Jako důvod emigrace uvádějí lepší životní úroveň. Nepohlížejí na svátky a tradice z náboženského hlediska, avšak považují za důležité uspořádat obřad bar micva, anebo se pravidelně setkávat během páteční večeře, a to ze společenského důvodu. Otázku smíšeného manželství nepokládají za problém a jsou zastánci civilních obřadů. Co se týká košer stravování, nehraje pro ně žádnou roli, vepřové maso je součástí jejich kuchyně a tento fakt nevnímají negativně.¹⁷⁹ V některých ohledech má podobný vztah k judaismu i důchodkyně z Netanji, kde žije většinu svého života, avšak na směřování Státu Izrael pohlíží rozdílně. Během mládí emigrovala se svou matkou ze Sovětského svazu do Izraele. Dnes je jí více než sedmdesát let a žije se svým partnerem, který dodnes nemluví plynule v hebrejském jazyce a do izraelské společnosti se neintegroval. S tímto jevem se autorka této práce setkala převážně u přistěhovalců z bývalého Sovětského svazu. Důvodem může být věk, tedy kolik jim bylo, když emigrovali, a neuznání profesní odbornosti ze strany státu. A tím pádem nemožnost se zařadit do pracovního a sociálního života. Důsledkem toho byly dotyčné osoby nuceny často vykonávat nekvalifikované práce. Zmíněná respondentka z Netanji zároveň zmínila, že *„judaismus zahrnuje v sobě jak náboženství, tak i nacionalismus, a proto Stát Izrael má mít nejenom židovské prvky, ale také demokratické, jak tomu je doposud.“*¹⁸⁰ Stejně jako předchozí rodina z Bejt Arije pokládá za důležité, aby mladá generace pokračovala s tradicí bar micva, což odůvodňuje tím, aby byl i nadále zachován židovský odkaz. Respondentka podporuje status quo a je toho názoru, že o šabatě má být zachován klid a že by rodinní příslušníci měli trávit čas spolu. Ona sama spolu se svým partnerem má ve zvyku každý šabat se procházet v okolí Netanji, kde společně tráví čas. Respondentka je dále toho názoru, že by děti měly mít židovského partnera podle halachy, aby se předešlo smíšenému manželství. Podle ní má být konzumace vepřového masa na uvážení každého. Uvádí, že existuje velké

¹⁷⁹ Respondenti č. 4, osobní rozhovor, Bejt Arije, 15. 7. 2022.

¹⁸⁰ Respondentka č. 5, osobní rozhovor, Netanja, 27. 7. 2022.

množství obchodů, které tento druh masa poskytuje. Sama nicméně není jeho příznivcem, tudíž ho nejlí.¹⁸¹

Zvláštní skupinu izraelské armády tvoří tzv. Chajalim bodedim (osamělí vojáci), kteří přicházejí do Izraele z celého světa, aby mohli přispět k bezpečí země v rámci povinné armády.¹⁸² Zvláštností této skupiny je absence rodiny a příbuzných a z tohoto důvodu získávají od státu řadu sociálních a finančních výhod. Jedním z respondentů byl právě takový voják,¹⁸³ který sloužil v izraelské armádě více než dva roky na severu země v Ašdodu. Jeho rodina pochází ze země bývalého Sovětského svazu, kde doposud žije. Existenci jediného židovského státu vnímá jako důležitou a podle jeho názoru je „*povinností každého Žida tento stát chránit a podporovat*“.¹⁸⁴ Náboženství vnímá z hlediska udržení poslušnosti tradic, které je nezbytné předávat dalším generacím. Zavírání obchodů o šabat nepovažuje za správné. Je toho názoru, že by judaismus měl být otevřený všem stejným způsobem a neměl by omezovat žádný ze sektorů. Svě děti by rád vychovával v židovské tradici, avšak bez náboženského nátlaku. Prodej vepřového masa v Izraeli nepokládá za správné řešení, přestože zná řadu lidí, kteří konzumaci toho masa vyhledávají. Současný návrh na změnu zákona o návrat vnímá za správný. Považuje za důležité uchránit židovský lid před asimilací a případným zánikem.

5.3 Respondentka původem z Jemenu

Jemenští Židé neboli v hebrejštině *tejmanim* jsou součástí židovského sektoru mizrachi. V roce 1950 byla zahájena veřejně známá operace Kouzelný koberec, která ukončila jeden z nejdelších exilů (*Galut Jemen*) v historii židovského národa.¹⁸⁵ Židé z Jemenu přinesli řadu svébytných kulturních a stravovacích zvyků, s nimiž je stále možné se v Izraeli setkat. Jednou z respondentek byla žena původem z Jemenu,¹⁸⁶ která je dnes již v důchodovém věku, ale stále pracuje na plný úvazek. Dotazovaná osoba

¹⁸¹ Respondentka č. 5, osobní rozhovor, Netanja, 27. 7. 2022.

¹⁸² Bližší informace o problematice Chajalim bodedim: RACZ, Erik. *Chajalim bodedim – vojáci bez rodinného zázemí v Izraelských obranných silách*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D.

¹⁸³ Respondent č. 6, osobní rozhovor, Tel Aviv, 20. 7. 2022.

¹⁸⁴ Respondent č. 6, osobní rozhovor, Tel Aviv, 20. 7. 2022.

¹⁸⁵ SCHECHTMAN, Joseph B. The Repatriation of Yemenite Jewry. *Jewish Social Studies*. USA: Indiana University Press, No. 3 (vol. 14, 3), s. 209–224.

¹⁸⁶ Respondentka č. 7, osobní rozhovor, Tel Aviv, 24. 7. 2022.

žije většinu svého života v Izraeli, přesto je však na svůj původ velmi hrdá. Na současnou podobu náboženství se dívá spíše negativně, domnívá se, že jakékoliv náboženství by nemělo nikoho nikdy omezovat, což se podle ní v současnosti stává. Taktéž vnímá zavírání obchodů během šabatu. Nemyslí si, že by mělo být státem regulované. Na druhou stranu své děti vychovávala podle židovských zvyklostí včetně tradiční oslavy náboženské dospělosti bar micva. Pokládá ji za důležitou součást židovského národa. V židovském státě se cítí bezpečně a pevně věří, že tomu tak bude i nadále.

5.4 Respondenti narození v Izraeli

Židé narození v Izraeli tvoří dnes velmi podstatnou část obyvatelstva, která bude mít přirozeně čím dál tím větší vliv na směřování židovského státu. Této části obyvatelstva se říká sabra, což doslovně znamená druh kaktusu (opuncie) a v přeneseném slova smyslu vyzdvihuje charakter izraelského obyvatele, jenž se na první pohled jeví jako drsný, ale ve své podstatě je jemný a přívětivý.¹⁸⁷ Jednou z nich je respondentka žijící v Tel Avivu pocházející z asimilované rodiny, je rozvedená a vychovává dva syny ve školním věku.¹⁸⁸ Osobně nepocituje náboženský nátlak v každodenním životě, přesto však vnímá změnu společenské nálady, která pramení z politické nejistoty, mimo jiné i v náboženských otázkách. Podle jejího názoru je „současná vláda nakloněna více náboženským sektorům“.¹⁸⁹ Zavírání podniků o šabatu vnímá negativně a nesouhlasí s ním, jelikož sekulární část obyvatelstva je dost početná a obchodní činnost je důležitou součástí ekonomiky. Zároveň je pro respondentku důležité, aby její děti měly židovského partnera anebo bar micva, což považuje za nezbytnou součást židovské kultury a identity. Na otázku vepřového masa nahlíží neutrálně, jedná se podle ní o individuální rozhodnutí. V samotném prodeji nevidí jakýkoliv problém.

Dalším osloveným respondentem je zhruba pětáctýřicetiletý podnikatel z Petach Tikvy.¹⁹⁰ V tomto městě žije v současnosti více než dvě stě padesát tisíc obyvatel a pro představu cesta odtud do Tel Avivu trvá autem přibližně půl

¹⁸⁷ Definice sabra: Cabar. www.milog.co.il [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://milog.co.il/צבר/e_2343

¹⁸⁸ Respondentka č. 8, osobní rozhovor, Tel Aviv, 24. 7. 2022.

¹⁸⁹ Respondentka č. 8, osobní rozhovor, Tel Aviv, 24. 7. 2022.

¹⁹⁰ Respondent č. 9, osobní rozhovor, Petach Tikva, 25. 7. 2022.

hodiny. Sám podnikatel je toho názoru, že „o šabat *by mělo být všechno zavřené, aby člověk měl možnost si odpočinout od dennodenního ruchu.*“¹⁹¹ Zároveň zastává názor, že by náboženství mělo uznat reformní směr jako jeden z oficiálních náboženských směrů. Stejně tak se domnívá, že novelizace zákona o návratu není vhodným řešením. Jednotný je v otázce bar micvy a volby židovského partnera. Jak bar micva, tak i otázka židovského partnera je důležitá součástí kontinuity židovského národa. Ohledně vepřového masa nemá respondent žádné námítky, ponechává to na rozhodnutí jednotlivce. Nedaleko od průmyslového města Petach Tikva leží městečko Ganej Tikva, odkud pochází poslední respondentka.¹⁹² Narodila se do náboženské rodiny, kde byla vychovávána v tradičním náboženském duchu. Je jednou ze sedmi dětí. V průběhu dospívání si uvědomila, že je jí tento směr v mnoha ohledech cizí. Proto podporuje otevřenost a toleranci mezi jednotlivými sektory. Současnou situaci v Izraeli vnímá jako směřování k extrému, což podle ní není správná cesta. Oproti tomu její rodina na současnou politickou situaci nahlíží pozitivně. Otázky týkající se židovského života, zavírání obchodů během šabatu a veřejné dopravy považuje respondentka za relevantní primárně v těch oblastech, kde tradiční náboženské komunity tvoří většinu. Své děti by ráda vychovávala tak, aby byly tolerantní k ostatním, což v současné době vnímá za obzvlášť důležitý úkol. Hlavní úloha Státu Izrael je podle ní „*poskytnout domov všem osobám, které mají vztah k judaismu anebo k tomuto státu*“.¹⁹³

5.5 Komentář

Z uskutečněných rozhovorů vyplývá, že neexistuje jednotný postoj. Každá osoba má svůj vlastní specifický pohled, jenž vychází z historických, kulturních a osobních předpokladů a okolností. Je však evidentní, že určité tradice jsou blízké všem dotázaným osobám. Jedná se například o oslavu bar micva anebo snahu o kulturní kontinuitu. V otázce oslavy rituální dospělosti je možné u respondentů pozorovat odlišný vztah k této události. Lze na ni pohlížet jako na vyloženě náboženský anebo společenský rituál, jenž je výrazem určité národní kultury a identity. Společným jmenovatelem všech

¹⁹¹ Respondent č. 9, osobní rozhovor, Ganej Tikva, 25. 7. 2022.

¹⁹² Respondentka č. 10, osobní rozhovor, Ganej Tikva, 25. 7. 2022.

¹⁹³ Respondentka č. 10, osobní rozhovor, Ganej Tikva, 25. 7. 2022.

oslovených osob byl kladný vztah k Státu Izrael, a to i přes současnou politickou krizi, která bezpochyby ovlivňuje všechny obyvatele tohoto státu.

ZÁVĚR

V předložené práci jsem se pokusila nastínit vztah státu a judaismu a jeho specifika, která jsou ukotvena v židovském státě od samotného založení. Zatímco pro náboženské skupiny jsou halachické předpisy přirozenou součástí dennodenního života, pro sekulární skupiny se mnohdy jedná o přežitek, jenž podle jejich názoru nemá v dnešním světě místo. Názorová rozmanitost uvnitř židovského státu může být úskalím pro zachování demokratických a liberálních principů, které samotný Theodor Herzl považoval za důležitou součást budoucího Státu Izrael. Na druhou stranu při zachování vzájemné tolerance a pochopení může být náboženství společným a silným jmenovatelem všech židovských občanů žijících v Izraeli, jak můžeme vidět na příkladech náboženských tradic a svátků hrající v židovské kultuře významnou roli. To je v této práci názorně vidět prostřednictvím předložených výzkumů a statistik. Každá sváteční událost má svá specifika, jež jsou definována a dodržována různými sektory odlišným způsobem. Společným jmenovatelem všech je hluboký vztah k těmto tradicím, které tvoří neoddělitelnou součást židovské a izraelské identity.

Stát Izrael prošel během 75 let výraznými politickými změnami, jež by bez účasti náboženských stran nebyly možné. Do druhé poloviny 70. let měla strana *Mafdal* zásadní postavení v náboženských otázkách. Významnou změnou bylo období vlády Jicchaka Rabina a Šimona Perese, kteří poprvé v historii dostali náboženské strany s výjimkou strany Šas do opozice. V 90. letech se obecně náboženská uskupení ocitla v krizi, neboť docházelo k mírovým dohodám za cenu územní ztráty, což bylo podporováno tehdejší sekulární vládou. Významnou roli hrají náboženské strany i v současnosti.¹⁹⁴ Nelze nezmínit Benjamina Netanjahua, jehož jméno je pevně spojeno s náboženskými politickými

¹⁹⁴ FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Taylor & Francis Group, 2008. *ProQuest Ebook Central*, s. 77–84.

skupinami. Toto spojení je výhodné pro obě strany a tvoří jádro moderního politického období. Velkou výzvou dnešních dnů je zachování společenské rovnováhy. Reformní iniciativa současné vlády týkající se soudnictví vyvolala výraznou společenskou odezvu, která se projevuje v dennodenních demonstracích paralyzující celý stát. Tato událost má přímý vliv na zachování demokratických hodnot, což může ovlivnit jak židovské, tak i jiné skupiny obyvatel Státu Izrael.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- APPADURAJ, Arjun. How to make a national cuisine: cookbooks in contemporary India. *Comparative studies in society and history*, 30 (1), s. 3–24. ISSN neuvedeno.
- ARIAN, Asher, KEISSAR-SUGARMEN, Ayala. A Portrait of Israeli Jews: Beliefs, Observance, and Values of Israeli Jews. *The Israel Democracy Institute* [online]. 2009 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: https://en.idi.org.il/media/5439/guttmanavichaireport2012_engfinal.pdf
- ARIAN, Asher, VENTURA, Raphael, PHILIPPOV, Michael Israeli Secularism in the Guttman Center Polls 1990–2008. *The Israel Democracy Institute* [online]. 23. 2. 2008 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/9947>
- AVINERI, Shlomo. Post-Zionism Doesn't Exist. *Haaretz* [online]. 6. 6. 2007 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/2007-07-06/ty-article/post-zionism-doesnt-exist/0000017f-e9ac-da9b-a1ff-edef3f50000>
- BACHNER, Michael. Deri rapped as racist for tirade, threats against Russian-speaking immigrants. *Times of Israel* [online]. 6. 3. 2019 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://1url.cz/nrA2f>
- BARAK-EREZ, Dophne. *Outlawed Pigs: Law, Religion, and Culture in Israel*. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2007. ISBN 978-0299221607.
- BARSAKI, Anna. Nichtamnu kolhaheskemim hakoalicioniim: achlu hachukim šejjišanu et Jisra'el [online]. [cit. 2023-02-17]. *Maariv* [online]. 29. 12. 2022 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.maariv.co.il/news/politics/Article-968588>
- BEN-PORAT, Guy. *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*. Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-1107003446.
- BERMAN, Lazar. Netanyahu says he is 'attentive' to protests, vows 'responsible' judicial changes. *Times of Israel* [online]. 16. 3. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/netanyahu-says-he-is-attentive-to-protests-vows-responsible-judicial-changes/>
- BERNSTEIN, Julia, CARMELI, Yoram S. Food for Thought: The Dining Table and Identity Construction among Jewish Immigrants from the Former Soviet Union in Israel in Consumption and Market Society in Israel. In: *Consumption and Market Society in Israel*. 1.ed. Oxford: Routledge, 2004. s. 208. ISBN 9781003085058.
- Cabar. *www.milog.co.il* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://milog.co.il/צבר/e_2343

CIMUKI, Tova. Hareforma bemaarechet hamišpat šel memšelet Netanijahu: Ma rocim lešanot? *Jediot Achronot* [online]. 22. 1. 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/news/article/hyhhcd7cs>

Civil Burial in Israel – If You Will It, It Is No Dream. *Hiddush* [online]. 21. 5. 2020 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://hiddush.org/article-23405-0-Civil_Burial_in_Israel_%E2%80%93_If_You_Will_It_It_Is_No_Dream.aspx

COMAN, Adam. Rewriting Israeli History: New Historians and Critical Sociologists. *Historická sociologie* [online]. 2018, 2018(1), [cit. 2023-04-15]. ISSN 2336-3525. Dostupné z: doi:10.14712/23363525.2018.41

Constitution for Israel. *Knesset.gov.il* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://knesset.gov.il/constitution/ConstMGovt.htm>

ČEJKA, Marek. *Judaismus a politika v Izraeli*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2009. ISBN 978-80-87029-39-8.

ČEJKA, Marek. *Náboženství a konfliktní linie v Izraeli a jejich vliv na izraelský stranicko-politický systém*. Brno, 2006. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce prof. PhDr. Maxmilián Strmiska, Ph.D.

ČEJKA, Marek. *Rabíni naší doby*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 978-80-87474-00-6.

David Ben-Gurion and the Status-Quo Agreement – Jewish laws to be protected in the coming state. *Center for Israel Education* [online]. [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://israeled.org/resources/documents/david-ben-gurion-and-the-status-quo-agreement-jewish-laws-to-be-protected-in-the-coming-state/>

Declaration of Independence. *Knesset.gov.il* [online]. [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/en/about/pages/declaration.aspx>

DOUGLAS, Mary. 1984. *Purity and Danger: An Analysis of Concept of Pollution and Taboo*. London: Routledge. ISBN neuvedeno.

EDELMAN, Martin. WHO IS AN ISRAELI? "HALAKHAH" AND CITIZENSHIP IN THE JEWISH STATE. *Jewish Political Studies Review* [online]. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs, (Fall 1998), s. 87–115(vol. 10, 3/4,), pp. 87–115 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25834432>

Elections for 25th Knesset. *Knesset.gov.il*. (1.11.2022). [online]. [cit. 2023-01-15]. Dostupné z: <https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=25>

Electoral Threshold. *Knesset.gov.il* [online]. [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/en/about/lexicon/pages/electoralthreshold.aspx>

ELLENSON, David. Jewishness in Israel: Israel as a Jewish State. In: *Essential Israel: Essays for the 21st Century (Perspectives on Israel Studies)*. 1ed. USA: Indiana University Press, 2017, s. 262–279. ISBN 978-0253027115.

FINKELSTEIN, Ariel, Ayala GOLDBERG, RAVITSKY TUR-PAZ, Shlomit. Who is a Jew? Survey on Religion and State. *The Israel Democracy Institute* [online]. 21. 9. 2022 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/45962>

FISHER, Netanel. Who Is a Jew in Israel? In: *Who Is a Jew? Reflections on History, Religion, and Culture: Studies in Jewish Civilization*. volume 25 [online]. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 2014, s. 129–140 [cit. 2023-02-20]. ISBN 978-1-61249-345-9. Dostupné z: <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=sjc>

FRASER, Giles. For Haredi Jews secular Zionism remains a religious heresy. *The Guardian* [online]. 12. 5. 2016 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2016/may/12/for-haredi-jews-secular-zionism-remains-a-religious-heresy>

FREEDMAN, O. Robert. *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*. Taylor & Francis Group, 2008. ISBN 978-0813343853

FRIEDMAN, Shuki. The unhealthy law against chametz in hospitals. *The Jewish People Policy Institute* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://1url.cz/frOfs>

From Reckoning to Biking: Israelis Remake Yom Kippur? *Center for Israel Education* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://israeled.org/from-reckoning-to-biking-israelis-remake-yom-kippur/>

FUCHS, Camil, ROSNER, Shmuel. *#IsraeliJudaism: Portrait of a Cultural Revolution*. 1 ed., Jerusalem, Jewish People Policy Institute, 2019. ISBN 978-9657549261.

GAVISON, Ruth, MEDAN, Yaacov, ARTSIELI, Yoav. *The Gavison-Medan Covenant Main Points and Principles: Main Points and Principles* [online]. Jerusalem: The Israel Democracy Institute and AVI CHAI ISRAEL, 2004 [cit. 2023-01-16]. ISBN 965-7091-85-3. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/media/5308/gavisonmedancompact-mainprinciples.pdf>

GHANEM, As'ad. *Ethnic Politics in Israel: The Margins and the Ashkenazi Centre*. 1ed. New York: Routledge, 2010. ISBN 978-0415847483.

GOLAN-GUTKIND, Naomi. The Heikhal Cinema Issue: A Symptom of Religious-Non –Religious Relations in the 1980s. In: *Religious and Secular: Conflict and Accommodation between Jews in Israel*, Jerusalem: Keter, 1990, s. 239. ISBN 978-0881253740.

GROSS, Judah Ari. Even among its advocates, changing the Law of Return proves trickier than expected. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/even-among-its-advocates-changing-the-law-of-return-proves-trickier-than-expected/?fbclid=IwAR1IO8RKZy_vkH2cwBA2QZ51H2F5hS2fG8XHi2rxCNjZfh2ylwQFZ2mlylo

GROSS, Judah Ari. Bid to scrap Law of Return grandchild clause likely to fail, but part of wider fight. *The Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/bid-to-scrap-law-of-return-grandchild-clause-likely-to-fail-but-part-of-wider-fight/>

GROSS, Judah Ari. UTJ submits bill to ban hametz from hospitals during Passover. *The Times of Israel* [online]. 23. 1. 2023 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/utj-submits-bill-to-ban-hametz-from-hospitals-during-passover/>

GROSS, Judah Ari. Once it was F-15s on Shabbat; now, hametz: The religious issues that end governments. *The Times of Israel* [online]. 11. 4. 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/once-it-was-f-15s-on-shabbat-now-hametz-the-religious-issues-that-end-governments/?fbclid=IwAR3a4XvwgEIgnp3GvLRRMeVNuga5_6MeqQNVbYS0hISK3Cn

HARRIS, Marvin. *The Sacred Cow and the Abominable Pig: Riddles of Food and Culture*. USA: Touchstone Books, 1987. ISBN 978-0671633080.

HERMANN, Tamar. Viterbi Family Center for Public Opinion and Policy Research. *The Israel Democracy Institute* [online]. [cit. 2023-03-13]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/centers/1159>

HESS, Yizhar. Restricting Israel's Law of Return Means Destroying Jewish Peoplehood. *Haaretz* [online]. 29. 12. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-12-29/ty-article-opinion/.premium/defining-the-boundaries-of-the-jewish-people/00000185-5d5f-d878-a995-5d5ff0b90000?lts=1679044501089>

HOUSER TOV, Michael. These Are the Deals Signed by the Parties in the Bennett-Lapid Coalition. *Haaretz* [online]. 11. 6. 2021 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/elections/2021-06-11/ty-article/whats-in-the-deals-signed-by-the-parties-in-the-bennett-lapid-coalition/0000017f-f494-d487-abff-f7febc620000>

CHAZAKI, Baruch. Heskem imjahdut ha-Tora vetipul bekadošet. *Aruc 7* [online]. 22. 12. 2022 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.inn.co.il/news/586792?fbclid=IwAR0LkmgC6K4PCiLDN81Jzuq4BBwkOvfaeEzfsS uXd7v-3vqAYn9VBJu-YY>

Israel's Basic Laws: The Law of Return. *Jewish Virtual Library* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israel-s-law-of-return>

- Israel Elections: Overview & Explanation. *Jewish Virtual Library* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/overview-and-explanation-of-israeli-elections>
- Israel and the Future of Zionism. *Pew Research Center* [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/religion/2006/12/04/israel-and-the-future-of-zionism/>
- ITIM: Our Story* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.itim.org.il/en/history/>
- JEREMY, Yonah, SHARON, Bob. Court rules: Recognize Reform, Conservative conversions done in Israel for citizenship. *The Jerusalem Post* [online]. 1. 3. 2021 [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/breaking-news/israel-to-recognize-reform-conservative-conversion-for-law-of-return-660592>
- Jewish beliefs and practices. *Pew Research Center* [online]. 8. 3. 2016 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/religion/2016/03/08/jewish-beliefs-and-practices/#attending-a-passover-seder-among-most-popular-jewish-rituals-in-israel>
- KAPLAN, Elad. Lo dibaarnu od al-Chalica. <https://toravoda.org.il> [online]. srpen–září 2017 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://toravoda.org.il/-על-חליצה-אלעד-כתבה/לא-דיברנו-עוד-על-חליצה-אלעד-?fbclid=IwAR2ILUCdtxrkBodJYKmEQM9jdtb311vDZY80JMm2gXVikU509S28rikvuA>
- KAPLAN, Eran. Post-Post-Zionism: A Paradigm Shift in Israel Studies? *Israel Studies Review* [online]. Berghahn Books, 2013, 28(1) [cit. 2023-03-19]. ISSN 2159-0389. Dostupné z: doi:10.3167/isr.2013.280109
- KAVON, ELI. Is this the end of the Chief Rabbinate in Israel? *The Jerusalem Post* [online]. 12. 10. 2020 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/opinion/is-this-the-end-of-the-chief-rabbinate-in-israel-645495>
- KEDEM, Peri. Dimension of Jewish Religiosity in Israel. In: Z. Sobel and B. Bet-Hallahmi (eds.), *Jewishness and Judaism in Contemporary Israel*. Albany, NY: State University of New York Press.
- KELLER-LYNN, CARRIE, STAFF, Toi. Far-right MK Avi Maoz threatens to quit coalition if he doesn't get promised powers. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/far-right-mk-avi-maoz-threatens-to-quit-coalition-if-he-doesnt-get-promised-powers/>
- KELLER-LYNN, CARRIE. Netanyahu puts extremist homophobic politician in charge of Israel's Jewish identity. *Times of Israel* [online]. 27. 11. 2022 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/netanyahu-puts-extremist-homophobic-politician-in-charge-of-israels-jewish-identity/>
- KENIG, Ofer. The 2022 Elections: Results Analysis. *The Israel Democracy Institute* [online]. 07. 11. 2022 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/46229>

KNOLLOVÁ, Michaela. *Levirátní manželství v židovské společnosti – inspirační zdroje, kořeny a vybrané aspekty vývoje*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova

KNOLLOVÁ, Michaela. Levirát (u Chetitů a Hebrejců). In: *Dny práva 2011 – Days of Law 2011* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5917-7. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky>

LEVI, Anat. Israeli Registration of a Marriage Officiated Online—Important Update. *Lawoffice.co.il* [online]. [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://lawoffice.org.il/en/registration-of-online-marriage/>

LIFSHITZ, Shahar. The Spousal Registry. *The Israel Democracy Institute* [online]. 2006 [cit. 2023-01-16]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/publications/5265>

Lobby ha-milion – ha-Loby 1,2 milion israelim dovrej rusit. *www.drove.com* [online]. online [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://www.drove.com/campaign/5fa837b1733be80001201d5b>

LUKEŠ, Alexandra. "Chašmal Kašer": Hapitaron lesearat jicur hachašmal bešabat? *Jediot Achronot* [online]. 14. 12. 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/judaism/article/ryogovdoi>

Ma hahitchanut lenesuim ezrechim be Jisra'el. *Jediot Achronot* [online]. 1. 7. 2021. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5959351,00.html>

MAIMONIDES, Moses. *The Guide for the Perplexed*. Second edition. USA: Routledge & Kegan Paul, 1904. ISBN: Neuvedeno. Dostupné z: https://www.sefaria.org/Guide_for_the_Perplexed%2C_Part_3.41?lang=bi&with=all&lang2=en

MALTZ, Judy. "Blockbuster reform would allow Israeli civil marriage – and severely limit aliyah." *Haaretz*, 15. 2. 2022. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-02-15/ty-article/blockbuster-reform-would-allow-israeli-civil-marriage-and-severely-limit-aliyah/0000017f-ed42-d4a6-af7f-ffc613aa0000>.

Meretz. *www.jewishvirtuallibrary.org* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/meretz-political-party>

NACHŠONI, Kobi, KARMI, Yuval. Limudej Talmud lechilonim, blijaacor chašmal bešabat: drišot hacharedim – velama maskimim haLikud? *Jediot Achronot* [online]. 12. 12. 2022 [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://www.ynet.co.il/news/article/hy1cyeb00s>

National Religious Party (Mafdal). *The Israel Democracy Institute* [online]. [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/israeli-elections-and-parties/parties/national-religious-party/>

NESIS, Lawrence S. Who Is a Jew? Shalit v. Minister of Interior et al. The Law of Return (Amendment No. 2), 1970, 1970 CanLII Docs 7. *Manitoba Law Journal* [online]. 1970 [cit. 2023-01-28]. Dostupné z:

<https://www.canlii.org/en/commentary/doc/1970CanLII Docs7#!fragment//BQCwhgziBcwMYgK4DsDWszIQewE4BUBTADwBdoByCgSgBplTCIBFRQ3AT0otokLC4EbDtyp8BQkAGU8pAELcASgFEAMioBqAQQByAYRW1SYAEbRS2ONWpA>

NEWMAN, Ja'akov, SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4

OMER-MAN, MICHAEL. This Week in History: Jewish right to aliya becomes law. *The Jerusalem Post* [online]. 8. 7. 2011 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/Features/In-Thespotlight/This-Week-in-History-Jewish-right-to-aliya-becomes-law>

OTTOLENGHI, Emanuele. *Autodafé: Evropa, Židé a antisemitismus*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2020-8.

PELED, Yoav, PELED, Horit Herman. *The Religionization of Israeli Society*. Routledge, 2020. ISBN 9780367588175.

PERSICO, Tomer. Israel: Divided into City-states. *Tomer Persico – English* [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: <https://tomerpersicoenglish.wordpress.com/2019/12/17/israel-divided-into-city-states/>

PRIETO PIASTRO, Claudia, Raquel. Keeping Kosher in Tel Aviv: Jewish Secular and Religious Identity in Israel. *Graduate Journal of Food Studies* [online]. <https://gradfoodstudies.org/>, 2017, 4(1), s.11–18 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: doi:10.21428/92775833.d9874b78

PRIETO PIASTRO, Claudia, Raquel. *Teach Me How to Eat Like an Israeli: Nationhood, Food Culture and Identity in Israel*. London, 2017. Dizertační práce. King's College London. Dostupné z: https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/files/102131037/2018_Prieto_Piastro_Claudia_1217496_thesis.pdf

Programs in Israel: Shabbat UNPLUGGED. www.avichai.org [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://avichai.org.il/en/node/134>

RABINOVICH, Itamar, REINHARZ, Jehuda. *Israel in the Middle East: Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*. 2nd edition. USA: Brandeis University Press, 2008. ISBN 978-0-87451-962-4

RACZ, Erik. *Chajalim bodedim – vojáci bez rodinného zázemí v Izraelských obranných silách*. Plzeň, 2020. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D.

RADZYNER, Amihai. Halakha, Law, and Worldview: Chief Rabbis Goren and Yosef and the Permission to Marry a Second Wife in Israeli Law, *Dine Israel*, 2018, vol. 32. ISSN 0070-4903. Dostupné z:

<https://law.tau.ac.il/sites/law.tau.ac.il/files/media_server/law_heb/dine_israel/published/published_LB/P%D6%B9_EN/10Radzyner.pdf>.

RAVITSKY TUR-PAZ, Shlomit. Law of Return – Special Survey. *The Israel Democracy Institute* [online]. January 25, 2023 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://en.idi.org.il/articles/47496>

REGEV, Uri. Israel needs to fight for true freedom of religion – opinion. *The Jerusalem Post* [online]. 11. 4. 2022 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.jpost.com/opinion/article-703886>

SHALEV, Sivanne. Israel's Ultra-Orthodox Parties Explained. *Israel Policy Forum* [online]. 21 February 2019 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://israelpolicyforum.org/2019/02/21/israels-ultra-orthodox-parties-explained/>

SHAPIRO, Anita. *Israel: A History*. Reprint edition. USA: Brandeis University Press, 2014. ISBN 978-1611686180.

SHARON, Jeremy. Court rules online civil marriages valid, upending Israel's religious status quo. *The Times of Israel* [online]. 10. 7. 2022 [cit. 2023-02-20]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/court-rules-online-civil-marriage%D7%93-valid-upending-israels-religious-status-quo/?fbclid=IwAR0fbzVWj9dUL1FFJzEd8gHQMd1UeJ33oYBSID7WsFEIA5Fai0sGipp3xPk>

SHPIGEL, Noa, LIS, Jonathan. Knesset Bans Bread in Hospitals Over Passover, Enshrining Jewish Religious Edict Into Law. *Haaretz* [online]. 28. 3. 2023 [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-03-28/ty-article/.premium/knesset-passes-chametz-law-forbidding-leavened-bread-in-israeli-hospitals/00000187-1e4e-d7c4-ab8f-fe6e03ac0000>

SCHECHTMAN, Joseph B. The Repatriation of Yemenite Jewry. *Jewish Social Studies*. USA: Indiana University Press, No. 3 (vol. 14, 3), s. 209–224.

SCHIFF, Gary S. *Tradition and Politics: The Religious Parties of Israel*, Wayne State University Press, 2018. ProQuest Ebook Central. ISBN 978-0814343890.

SOKOL, Sam. Israeli Coalition Whip Invokes Holocaust, Calls to Oust Minister Over Passover Dispute. *Haaretz* [online]. [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-04-03/ty-article/.premium/israels-coalition-chairwoman-calls-for-ministers-ouster-over-passover-food-dispute/00000180-5b92-db1e-a1d4-dff3e2af0000>

STAFF, Toi. Buses overflow as Tel Aviv launches public transportation on Shabbat. *Times of Israel* [online]. 23. 11. 2019 [cit. 2023-01-29]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/buses-overflow-as-tel-aviv-launches-public-transportation-on-shabbat/>

STAFF, Toi. Burial of acclaimed Israeli guitarist proves difficult due to his non-Jewishness. *The Times of Israel* [online]. 1. 10. 2019 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/burial-of-acclaimed-israeli-guitarist-proves-difficult-due-to-his-non-jewishness/>

STAFF, Toi. Bennett's government in crisis as whip Silman quits, stripping coalition of majority. *Times of Israel* [online]. 6. 4. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/in-dramatic-move-whip-silman-quits-government-robbing-coalition-of-majority/>

STAFF, Toi. Spiritual adviser to Smotrich backs theocracy: 'No problem having a halachic state'. *Times of Israel* [online]. 18. 11. 2022 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/spiritual-adviser-to-smotrich-theres-no-problem-with-having-a-halachic-state/>

STAFF, Toi. Ex-justice minister: Coalition's rejection of Herzog plan shows leadership failure. *Times of Israel* [online]. 15. 3. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: https://www.timesofisrael.com/liveblog-march-15-2023/?utm_campaign=most_popular&utm_source=website&utm_medium=article_end&utm_content=1

STAFF, Toi. Warning of civil war, Herzog unveils framework for judicial reform; PM rejects it. *Times of Israel* [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.timesofisrael.com/a-golden-path-after-weeks-long-effort-president-debuts-overhaul-compromise-offer/>

SILBERMAN, Neil, Asher, FINKELSTEIN, Israel. *The Bible Unearthed: Archaeology's New Vision of Ancient Israel and the Origin of Its Sacred Texts*. Reprint edition. USA: Touchstone, 2002. ISBN 978-0684869131.

Social Survey. *Central Bureau of Statistics* [online]. [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <https://www.cbs.gov.il/en/subjects/Pages/Social-Survey.aspx>

STERN, Yedidia. Israel: A Jewish Democracy. In: *Essential Israel: Essays for the 21st Century (Perspectives on Israel Studies)*. 1.ed. USA: Indiana University Press, 2017, s. 182–200, ISBN 978-0253027115.

The Law of Return. *The Jewish Agency for Israel* [online]. [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://archive.jewishagency.org/first-steps/program/5131/>

The Western Wall Heritage Foundation. *Thekotel.org* [online]. [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: https://thekotel.org/en/visitor_information/7802-2/

The Zomet Institute. *www.zomet.org.il* [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.zomet.org.il/eng/?CategoryID=163&ArticleID=483>

TIBON, Amir. What Is Happening in Israel? What Is Netanyahu Doing? And Why Are Israelis Protesting? *Haaretz* [online]. 27. 3. 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/israel-news/2023-03-27/ty-article/.premium/what-is-happening-in-israel-what-is-netanyahu-doing-and-why-are-israelis-protesting/00000187-239c-d7c4-ab8f-ffbecd6a0000>

TZUR, Elle. *Unpacking the jachnun phenomenon* [online]. Neuedeno [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://jewishunpacked.com/unpacking-the-jachnun-phenomenon/>

VERED, Ronit. Prescribing Pork in Israel. *Gastronomica: The Journal for Food Studies* [online]. 2010, Issue 3 (volume 10), s. 19–22. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: doi:10.1525/gfc.2010.10.3.19

WAXMAN, Dov. *The Pursuit of Peace and the Crisis of Israeli Identity Defending/Defining the Nation* [online]. New York: Palgrave Macmillan New York, 2006 [cit. 2023-02-20]. ISBN 978-1-4039-8347-3. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1057/9781403983473>.

WEILL, Rivka. War over Israel's Judicial Independence, *VerfBlog*, 2023/1/25. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/war-over-israels-judicial-independence/>, DOI: 10.17176/20230125-201849-0.

Women of the Wall. *Womenofthewall.org.il* [online]. [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://womenofthewall.org.il/who-we-are/>

RESUMÉ

This thesis deals with the relationship between religion and the state in contemporary Israel based on theoretical and practical findings. The aim is to highlight the historic, cultural, and ideological plurality of both religious and secular Jews living in Israel. The first chapter discusses the formation of the Jewish people in Israel, which has had a continuing influence on discussions about the religious character of the state. The second chapter describes the Israeli political system and its evolution from the establishment of the State of Israel to the present day, including the influence of religious parties. The religious character of the State of Israel is then examined in greater detail, particularly the aspects that are instrumental to preserving Judaism and its continuity within the Jewish state. These include the status quo agreement, the Law of Return, and the institutions responsible for maintaining traditional Judaism in public and private life.

In addition, this section of the thesis highlights the modern perspective from the point of view of both scholars and religious leaders. Specifically, it describes one contemporary view of how the preservation of the Jewish character can be perceived. In the last two sections, the thesis examines the Jewish response to issues related to the day of rest, rites of passage, and dietary customs. This is supplemented by semi-structured interviews conducted in 2022 and 2023. The interviews include a diverse selection of the many themes that divide Jewish society in general, and not only within the Jewish state. The work itself is enriched by data and research conducted by the Pew Research Center, the Democratic Institute in Israel, and the Gutmann Center, among others.